Anul XIX. Iulie—August 1929 Nr. 7—8.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an 200 Lei. Pe o jumătate de an 100 Lei.
Un număr 15 Lei.

Biserica ortodoxă şi Concordatul.

— Declaraţia făcută de I. P. S. Sa Dr. NICOLAE BĂLAN, mitropolitul Ardealului, în şedinţa Senatului din 23 Maiu 1929. —

Domnule Preşedinte,
Domnilor Senatori,

In numele bisericii ortodoxe române şi al episcopatului ortodox român am onoarea a prezenta următoarea **declaraţiune**:

I. Cu ocaziunea discuţiunii în jurul legii generale a Cultelor din România, Episcopatul ortodox român a considerat de o înaltă datorie a sa, să-şi exprime punctul de vedere relativ la fixarea raporturilor dintre Statul românesc şi diferitele culte cari trăiesc în cuprinsul lui.

Unul din punctele esenţiale asupra căruia am crezut potrivit să insistăm mai mult, a fost salvgardarea principiilor înscrise în Constituţia ţării, în vărtutea cărora Statul ia obligamentul să garanteze tuturor cultelor o *deopotrivă libertate şi protecţiune.*

Episcopatul ortodox român s'a simţit cu atât mai îndreptăţit să pretindă punerea în practică şi respectarea fără abatere, în toate dispoziţiunile din legea cultelor, a acestui principiu preconizat în Constituţie, cu cât biserica noastră ortodoxă a gemut în cursul veacurilor

sub greutatea tuturor nedreptăţilor şi a lipsei de libertate de care ar fi avut nevoe.

Ţinând seamă şi respectând normele cuprinse în Constituţie, noi Episcopatul ortodox credem, că este inadmisibil, ca unul dintre cultele minoritare din România să fie favorizat, aplicându-i-se un tratament special, în afară de prevederile adoptate în Constituţie.

Un asemenea tratament de favorizare a cultului greco- şi romano-catolic constitue încheierea Concordatului cu Vaticanul.

Concordatul e anticonstituţional

Constituţia ţării noastre stabileşte în art. 22 cu toată claritatea, că: «*Raporturile dintre diferitele culte şi stat se vor stabili prin lege*».

Prin urmare orice abatere dela această normă pe chestiunea reglementării relaţiunilor dintre Stat şi culte trebue considerată contrară prevederilor Constituţiunii şi intenţiunilor legiuitorului şi, în consecinţă, nulă de drept.

Pentru a încerca o justificare a încheierii Concordatului şi găsirea unui fundament de drept, în legea generală a cultelor a fost întrodus la art. 7 un aliniat, care ar vrea să admită posibilitatea unei convenţiuni cu Vaticanul.

Dar această dispoziţiune nu poate justifica întru nimic legitimitatea încheierii unei convenţiuni cu unul dintre cultele minoritare, deoarece Constituţiunea fixează *o unică şi singură modalitate* prin care Statul şi reprezentanţii săi responsabili pot reglementa raporturile dintre stat şi confesiuni, adecă, numai *prin lege*, cu excluderea ori şi cărei alte posibilităţi de a rezolvi această problemă.

Legiuitorii constituţiei au înţeles limpede, că numai această modalitate este în acord deplin cu suveranitatea Statului, cu dreptul legislativ al lui, precum şi cu principiul egalei libertăţi şi protecţiuni a cultelor aflătoare în cuprinsul hotarelor sale.

In Bavaria, ţară cu majorităţi aparţinând cultului catolic, când s'a convenit la încheierea unei convenţiuni

cu Vaticanul, guvernul bavarez s'a văzut nevoit să încheie o convenţiune la fel şi cu biserica evanghelică-luterană de pe teritorul său. Acesta e un tratament de echitate.

Cum îşi vor justifica însă guvernele româneşti, cari s'au succedat la cârma ţării şi au cooperat la încheierea Concordatului, tratamentul de evidentă inegalitate aplicat faţă de biserica ortodoxă, ale cărei raporturi le-au reglementat prin lege, în vremece unui cult minoritar îi acordă favoarea unei convenţiuni dela egal la egal?

In numele dreptăţii şi al conştiinţii jignite a credincioşilor bisericii ortodoxe, cari constituesc majoritatea covârşitoare a cetăţenilor ţării, noi păstorii ei duhovniceşti ne simţim datori să ridicăm protest împotriva acestei situaţiuni de inferioritate în care este aşezată ea — biserica neamului românesc, — faţă de unul din cultele minoritare.

Statul în slujba prozelitismului catolic

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II. Abaterea dela principiile Constituţiei a atras după sine nenumărate consecinţe, isvorând din dispoziţiile Concordatului, dăunătoare în mare măsură pentru statul românesc şi pentru biserica ortodoxă deopotrivă.

Articolul II al Concordatului prevede constituirea *ierarhiei catolice* în regatul României şi acordă:

Pentru ritul grec (unit) Mitropolia Blajului cu cinci eparhii: 1. arhiepiscopia de Blaj, eparhiile sufragane, 2. de Oradea-Mare, 3. Lugoj, 4. de Gherla (care va fi transferată cu scaunul episcopal în alt loc) şi 5. *o nouă eparhie* ce urmează a fi înfiinţată în nordul Ardealului.

Pentru ritul latin, Mitropolia Bucureştilor, asemenea cu 5 eparhii: 1. arhiepiscopia de Bucureşti, eparhiile sufragane, 2. de Alba-Iulia, 3. de Timişoara, 4. Satu-Mare şi Oradea-Mare împreunate şi 5. eparhia de Iaşi.

Pentru ritul armean se prevede un şef spiritual cu scaunul în Gherla.

Prin urmare ni se cere prin acest articol al Concordatului, ca Statul român să consimtă a acorda pe seama

cultului catolic, cu toate nuanţele sale, o organizaţiune ierarhică care ca o reţea strânsă va avea să cuprindă întreg teritoriul ţării.

Care este situaţiunea, prin comparaţie cu ceeace s'a acordat pe seama bisericii ortodoxe, prin legea de organizaţiune unitară a ei?

Dl Vasile Goldiş, cu informaţiile pe cari era în măsură să le aibă în calitate de Ministru al Cultelor, într'un discurs rostit aici în Senatul ţării, în şedinţa din 16 Decemvrie 1926, ni-a zugrăvit următorul tablou comparativ, a cărui exactitate n'a fost şi n'a putut fi desminţită până astăzi:

«In desvoltarea unei societăţi cu cât vor fi organe mai multe, mai diferite, cu atât acea societate este mai bine organizată.

«Să vedem din acest punct de vedere, care este raportul repartiţiei între biserica ortodoxă şi celelalte biserici, câţi episcopi are fiecare, fiindcă episcopiile reprezintă puterea organică a bisericilor.

«Biserica ortodoxă cu un număr de 12 milioane de suflete are 18 episcopi, cea unită 1.386,000, în care sunt cuprinşi şi rutenii... are 4 episcopi; şi atunci noi ar trebui să avem *cel puţin 38.* Fraţii noştri uniţi însă cer încă un episcop pentru a avea 5 (prin Concordat li se acordă).

«Protestanţii, adică reformaţii (776 mii) evanghelicii luterani (388 mii), unitarii (60 mii), toţi împreună 1.228.000 au 4 episcopi; în proporţie biserica ortodoxă ar trebui să aibă *cel puţin 40 episcopi.*

«Romano-catolicii cu un număr de 1.430,000 suflete au cinci episcopi...; în proporţia cuvenită noi ar trebui să avem *45 episcopi.*

«Incât priveşte deci puterea de organizaţie a bisericilor creştine din ţara românească, biserica dominantă este cea mai nedreptăţită.

«Priviţi numărul acelora, cari stau în jurul episcopilor, statul major al organizaţiilor bisericeşti. Aceştia sunt la romano-catolici şi la uniţi, canonicii, la ortodocşi consilierii eparhiali. In Ardeal, fraţii uniţi au 28 canonici. Romano-catolicii au 32 canonici, deci cele două

biserici catolice împreună au 60 canonici, cu aceleaşi atribuţiuni ca şi consilierii eparhiali. Ortodocşii în proporţie ar trebui să aibă pe ţara întreagă *cel puţin 300* consilieri, au acum 22, iar pe viitor vor avea cel mult vre-o 60. Este ridicol să ne numim biserică dominantă.

«Să trecem la protoerei sau protopopi, cum le zicem noi în Ardeal, spinarea vertebrală a oricărei administraţii bisericeşti. In Ardeal uniţii la 1.386.000 suflete au 78 protopopi, ortodocşii din Ardeal cel puţin de două ori atâţia au 87, iar vechiul regat întreg are 47 protoerei.

«Faţă de uniţi, cu 78 de protopopi, noi ar trebui să avem pe ţara întreagă 720, nu 134 câţi avem acum. — Romano-catolicii au 25, noi ar trebui atunci să avem 250. Reformaţii 27, nouă ni s'ar cuveni în proporţie 324. Evanghelicii-luterani au 14, noi ar trebui să avem 560. Unitarii cu 60 mii suflete au 8 protopopi, proporţional noi ar trebui să avem 1200. Chiar musulmanii au 4 muftii, noi ar trebui să avem 320 protopopi. Sub acest raport suntem chiar în coada tuturor cultelor, chiar şi a musulmanilor».

Până aici dureroasele constatări ale dlui V. Goldiş. Dacă am merge până jos la parohii, ne-am isbi de aceeaşi enormă disproporţie între numărul sufletelor, al parohiilor şi preoţilor din biserica ortodoxă în comparaţie cu toate cultele minoritare din ţara noastră.

Intreg acest aparat de organizaţie a cultelor minoritare, cu un număr — în comparaţie cu biserica ortodoxă — excesiv de mare de episcopi, de canonici, de protopopi şi preoţi este susţinut din bugetul Statului nostru, în distribuirea sumelor căruia vom găsi aceeaşi vinovată părtenire a tuturor cultelor minoritare în raport cu biserica ortodoxă. Este în adevăr dureros să constatăm, că din sudoarea milioanelor de cetăţeni români şi ortodocşi, principalul contribuabil la visteria ţării, Statul nostru, cu dispreţul enormelor greutăţi financiare prin cari a trecut şi trece ţara, a întreţinut şi continuă să întreţie un lux de organizaţie pe seama cultelor minoritare, în detrimentul vădit al propriei sale biserici!

(Aplauze prelungite).

Voci: Aşa este.

P. S. S. Episcopul Râmnicului şi Noului Severin, Bartolomeu: E dureros.

Statul să facă dreptate, nu Concordat!

I. P. S. S. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului: In faţa acestei îngrijitoare situaţiuni, ce trebuiau să facă guvernele de până acum şi ce ar trebui să facă actualul guvern?

Să introneze dreptatea pe toată linia!

Printr'un studiu serios şi obiectiv să supună unei temeinice revizuiri situaţia tuturor cultelor din ţară şi raportul Statului faţă de ele; să fixeze criterii drepte conform cărora, în proporţie cu numărul credincioşilor, să se limiteze numărul episcopiilor, al consilierilor eparhiali şi canonicilor, al protopopilor şi preoţilor pentru fiecare cult, şi după aceleaşi criterii de dreptate să se împartă în mod proporţional sumele luate în bugetul Statului.

(Aplauze pe băncile opoziţiei).

Dl Dincescu Bolintin: Concordatul este al D-Voastre (Protestări pe băncile ocupate de partidul naţional-liberal), noi am moştenit situaţiunea aceasta.

Dl Aurel Vlad, Ministrul Cultelor şi Artelor: (Către băncile ocupate de partidul naţional-liberal) Este bugetul D-Voastre.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Pentru mine aceste învinuiri reciproce sunt extrem de dureroase şi mi se pare că împărtăşiţi în comun vina pentru nedreptatea făcută bisericii noastre.

In loc să se procedeze astfel, ce se întâmplă?

Ni se prezintă spre ratificare un Concordat cu Scaunul Papal, prin care Statul român se obligă să recunoască pe seama cultului catolic 10 episcopii, dintre cari unele, ca arhiepiscopia Bucureştilor şi Eparhia Iaşilor dincoace de Carpaţi, iar dincolo de Carpaţi episcopia latină din Oradea-Mare împreunată cu cea din Satul-Mare, precum şi eparhiile unite din Oradea Mare şi din Lugoj au fiecare abia câteva zeci de mii de suflete,

câtă vreme în biserica ortodoxă avem chiar protopopiate cu un număr mai mare de credincioşi; pe lângă cele 4 eparhii de până acum ale bisericii unite din Ardeal se mai obligă Statul român să recunoască înfiinţarea episcopiei a 5-a; să menţină, conform art. XI, pe seama tuturor eparhiilor capitolele cu numărul de azi al canonicilor şi un nou capitlu de canonici pe seama eparhiei unite ce se va înfiinţa; Statul român, se obligă conform art. IV, ca comunicaţia directă a episcopilor, clerului şi poporului cu Scaunul Papal, care este un for jurisdicţional dincolo de hotarele ţării, să fie absolut liberă, fără nici un control din partea Statului nostru.

Cum cele mai multe din episcopiile cultului catolic n'au fost înfiinţate pentru satisfacerea nevoilor de ordin sufletesc ale credincioşilor pe cari i-ar fi avut *ab antiquo*, ci au fost înfiinţate cu scopuri proselitiste mărturisite pe faţă printre românii ortodocşi, întreaga organizaţie a cultului catolic din ţara noastră, căreia i se creiază prin Concordat o situaţie extrem de favorizată faţă de biserica ortodoxă, va fi, sub ordinele Scaunului Papal, o armată îngrădită cu toate libertăţile pentru a-şi continua opera de proselitism şi de tulburare a conştiinţii poporului şi a liniştei Statului românesc.

Episcopatul ortodox are deplină încredere în alipirea, încercată în focul multor ispite, a poporului nostru către sfânta sa biserică strămoşească; dar are legitime îngrijorări, că se pierd în deşert energii preţioase, cari ar putea fi folosite într'o operă constructivă, în lupta de apărare faţă de catolicismul totdeauna agresiv faţă de poporul românesc.

Voci pe banca Inalţilor Prelaţi: Aşa este.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: In consecinţă, faţă de încercările ce se fac prin dispoziţiile Concordatului de a se asigura pe seama cultului catolic o organizaţiune ierarhică excepţional de favorizată, noi Episcopatul ortodox ne simţim obligaţi să pretindem, ca Statul nostru să revină la un tratament de egală protecţiune a tuturor cultelor, conform principiului enunţat în Constituţiune.

Personalitatea juridică a bisericii catolice

III. Un alt punct gravaminos al Concordatului se cuprinde în art. IX, conform căruia i se cere Statului nostru să recunoască bisericii catolice reprezentată prin legitimele ei autorităţi ierarhice, personalitatea juridică.

Acest art. din Concordatul semnat anterior a prejudiciat libertatea de acţiune necesară la alcătuirea legii cultelor în aşa fel, încât guvernul de atunci îndată după votarea legii cultelor s'a văzut nevoit să ceară dela Vatican o nouă interpretare în sensul că «în ce priveşte personalitatea lor juridică, de care e vorba în art. IX al Concordatului, biserica catolică, în afară de organizaţiunile enumerate în art. IX (parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitolele, starostiile, abaţiile, episcopiile, mitropoliile şi celelalte organizaţiuni canonice şi legal constituite) nu va putea beneficia de personalitatea juridică, nici a poseda bunuri».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ca să putem aprecia întrucât interpretarea dată de Scaunul Papal este ori nu este satisfăcătoare, trebue să cunoaştem doctrina bisericii catolice în această chestiune. Doctrina preconizată în noul *Codex juris canonici*, promulgat în anul 1917, în deosebire de tezele anterioare, e că «biserica catolică este o adevărată societate perfectă şi de drept divin are personalitatea sa juridică, pe când celelalte persoane morale inferioare în biserică o au dela însăşi biserica» conform canonului 100 şi can. 1499 al numitului Codice. «Din aceste principii se deduce, conform de altfel şi Concordatului, o consecinţă importantă. Dacă o entitate ierarhică, de exemplu parohia, ar fi încetat de a exista complect de drept şi de fapt, la cine ar trece bunurile sale? Bunurile vor trebui să treacă la entitatea ierarhică superioară, adecă în exemplul citat, diecezei. De asemenea, dacă ar dispărea şi dieceza, bunurile vor trebui să treacă la arhiepiscopie şi aşa mai departe» până la Scaunul Papal. In consecinţă, dacă întreaga biserică catolică din România s'ar întâmpla să dispară, întreaga ei avere, ori şi care ar fi originea ei, ar trece în ultima analiză în proprietatea Scaunului Papal.

O voce: Acesta nu este un argument; este o ipoteză.

Dl Aurel Vlad, ministrul cultelor şi artelor: Numai că aplicarea Concordatului cade în competenţa noastră. Noi aplicăm Concordatul cu interpretarea pe care i-o dăm noi şi pe care a admis-o Sfântul Scaun.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae Bălan: Trebue să-l aplicaţi în condiţiile în care se ratifică.

Dl Aurel Vlad, ministrul cultelor şi artelor: Dar în înţelesul pe care-l dau eu şi nu în acela care derivă din doctrina bisericii catolice.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae Bălan: Biserica catolică a ţinut să dea expresiune acestei doctrine asupra personalităţii sale juridice în art. IX din Concordat.

Desacordul dintre Concordat şi legea cultelor

Acest articol al Concordatului nu poate fi pus de acord cu art. XI al legii pentru regimul general al cultelor, care are următorul text: «Organizaţiile cultelor istorice, creiate şi reprezentate în conformitate cu sistemul lor de organizare şi prevăzute în Statute (comunităţile, parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitulele, episcopiile, arhiepiscopiile, mitropoliile, etc.) sunt persoane juridice». Acest articol nu recunoaşte pe seama bisericii ca atare, personalitatea juridică.

Scaunul Papal, în răspunsul său, după ce arată în introducere cât de importante sunt concesiunile făcute guvernului român, se exprimă astfel relativ la art. IX din Concordat:

«*Acest articol este foarte limpede în termenii săi şi în substanţă.* In consecinţă, dacă guvernul declară în cursul discuţiunilor din parlament sau la oricare altă ocaziune, că în virtutea acestui articol biserica catolică în România, în afară de organizaţiunile enumerate la art. IX nu va putea exercita personalitatea sa juridică privitoare la posesiunea bunurilor, *Sf. Scaun, din partea sa, declară că nu va ridica obiecţiuni*».

Examinând mai de aproape răspunsul Vaticanului, ne întrebăm, dacă această concesiune este reală, ori este numai simulacrul unei concesiuni?

Mai întâi Vaticanul îşi precizează cu grije punctul său de vedere în cât priveşte doctrina referitoare la personalitatea juridică a bisericei, considerând-o în felul cum se găseşte exprimată în art. IX, limpede atât în substanţa cât şi în forma ei. Prin urmare nici o concesiune de principii.

Este adevărat că Vaticanul acordă guvernului român dreptul să facă declaraţiuni în sensul dorinţelor româneşti. Dar care este valoarea practică a acestor declaraţiuni, cât timp Vaticanul rămâne imuabil pe poziţiunile sale doctrinale? Se pierde chiar din vedere faptul că art. IX din Concordat are două laturi de o egală importanţă. In partea întâi se vorbeşte de personalitatea juridică a bisericii şi a organizaţiunilor ei ierarhice. Concesiunea pe care s'ar părea că ne-o face Vaticanul în acest punct, o slăbeşte mult partea a doua a articolului, unde se afirmă că «deplina proprietate a bunurilor lor, de orice natură ar fi ele, este garantată de către Stat, conform Constituţiei regatului, *bisericii catolice*, reprezentată prin legitimele ei autorităţi ierarhice». Ori, asupra acestui punct de o importanţă covârşitoare răspunsul Vaticanului nu cuprinde nimic. Şi atunci ne întrebăm, care este rezultatul real al concesiunilor?

Atragem toată atenţiunea onor. guvern asupra acestei chestiuni.

Un stat care-şi nesocoteşte propriile sale drepturi

IV. Articolul XIII al Concordatului prevede constituirea unui *Patrimoniu sacru* interdiecezan pe seama cultului catolic.

Statul unguresc, având a-şi mulţumi origina sa mai mult influenţei politice a Scaunului papal în evul mediu decât geniului politic al poporului maghiar, drept recunoştinţă a înzestrat biserica catolică de pe teritoriul său cu imense averi, dintre care numai cele rămase în interiorul graniţelor Statului român se urcă la câteva sute de mii de jugăre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Biserica catolică era numai uzufructuara acelor averi, rezervându-şi Statul maghiar pentru sine dreptul de proprietate. In situaţia politică de astăzi dreptul de proprietate asupra acelor averi a trecut, prin succesiune, dela Statul unguresc la statul nostru românesc. Statul român, de sigur din lipsa unui studiu temeinic a chestiunei, prin reforma agrară a considerat acele averi ca proprietăţi ale bisericii catolice şi expropriindu-le în mare parte, a plătit confesiunii catolice preţ de expropriere ca oricărui alt proprietar. Prin urmare Statul şi-a expropriat bunul său, care-i aparţinea cu drept de proprietate, şi a plătit pentru acest bun al său preţ de expropriere confesiunii catolice care era numai uzufructuara acelor întinderi de pământ.

Dl Al. Lapedatu: Vă rog să precizaţi, care reformă agrară? De cine a fost votată reforma agrară?

I. P. S. Sa Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului: D-V. ştiţi foarte bine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dl Al. Lapedatu: Eu ştiu, dar să ştie şi Senatul.

I. P. S. S. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului: Reforma agrară s'a votat întâi în Marele Sfat şi pe urmă în parlamentul român. Fac aceeaşi constatare dureroasă din punctul de vedere al bisericii ortodoxe, că şi în chestiunea aceasta au cooperat mai mulţi şi cu cât mai mulţi cooperează la un lucru, cu atât vina mi se pare mai mare.

Dl I. Dincescu Bolintin: Au cooperat D-lor, nu noi.

Dl Stefan Ioan: S'a pronunţat dl Dincescu, notaţi.

Dl I. Clinciu: Dar atunci a protestat clerul ortodox, când s'a făcut exproprierea?

I. P. S. S. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului: Când s'a votat legea cultelor, am protestat.

Dl Aurel Vlad, Ministrul Cultelor şi Artelor: Cam tardiv.

I. P. S. S. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului: Din această rentă de expropriere se intenţionează prin art. XIII al Concordatului să se alcătuiască patrimoniul sacru pus la dispoziţia cultului catolic. In definitiv acest patrimoniu sacru nu este altceva decât un dar care se

urcă la suma de sute de milioane, poate chiar miliarde, pe care Statul nostru îl face cultului catolic.

Dl C. Rădulescu-Motru: I. P. Sfinţite, spuneţi Vă rugăm cifre precise, nu miliarde (exclamaţiuni).

I. P. S. Sa Mitropolitul Ardealului: La sute de mii de jugăre, cum pot eu să precisez cifre?

P. S. S. Episcopul Roman Ciorogariu: Bunăoară, episcopia din Oradea capătă în expropriere cam 300 milioane.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului: Episcopia romano-catolică din Oradea-mare, cu mai puţin de 50 mii de credincioşi avea pe seama episcopului 200 de mii de jugăre. Membrii capitlului, canonicii, aveau alte 70 de mii, fiecare între 7, 8 şi 10 mii de jugăre.

Dl Aurel Vlad, ministrul cultelor şi artelor: Cea mai mare parte a rămas în Ungaria, au rămas şi aci, nu zic că nu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dl Constantin Garoflid: A fost plata unei contra valori şi ceeace au primit exproprierea are aceiaşi formă juridică pe care o are şi la noi.

I. P. S. S. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului: Domnule senator, eu trebue să cetesc o declaraţie, Vă rog să mă lăsaţi...

Dl C. Garoflid: Şi eu sunt autorul legii agrare.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului: Episcopul unit din Oradea avea 139 mii de jugăre. Evaluaţi, domnule senator, cât pot face aceste două cifre.

Să se facă dreptate pentru toate cultele!

Noi episcopatul ortodox n'avem nimic împotrivă ca Statul nostru să ajutoreze materialmente cultele din cuprinsul hotarelor sale. Dar ne credem în dreptul nostru să cerem, ca această ajutorare s'o facă Statul pentru toate cultele deopotrivă.

Când în anul 1925 s'a votat legea pentru organizarea pe bază de autonomie a bisericii ortodoxe şi în art. 23 al Statutului organic al ei s'a prevăzut înfiinţarea

unui *fond general bisericesç*, cu aceeaş menire ca a patrimoniului sacru pentru cultul catolic, statul nostru român n'a contribuit nici atunci, nici de atunci încoace cu nici un ban la crearea şi sporirea acelui fond, deşi importantele averi ale mănăstirilor şi eparhiilor din vechiul regat au fost simplamente confiscate fără nici o despăgubire.

Nu constitue acest inegal tratament o gravă violare a principiului egalei protecţiuni pe care statul s'a obligat în însăşi Constituţiunea sa să-l aplice faţă de toate cultele? In loc să se revină la calea dreptăţii, ni se cere pecetluirea nedreptăţii prin ratificarea Concordatului prezentat.

Acelaş refren: Statul îşi nesocoteşte propriile sale drepturi

V. Acelaş tratament de favorizare a cultului catolic îl găsim şi în dispoziţiunile art. XV al Concordatului, prin cari, — conform de altfel noului Codex juris canonici — drepturile şi îndatoririle de patronat se desfiinţează, dar toate clădirile sfinte, casele parohiale cu dependinţele lor şi celealalte bunuri asupra cărora dreptul de proprietate este al patronului, sunt cedate în posesiunea perpetuă a bisericii catolice.

Bisericile patronate de către statul maghiar şi de către instituţiile sale erau tot atâtea infiltraţiuni cu scop de catolicizare şi de maghiarizare printre populaţiunea compactă de români ortodocşi.

Voci pe banca Inalţilor Prelaţi: Aşa este!

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Cedând statul român averile patronale în folosinţa perpetuă a cultului catolic, înseamnă nu numai că îi cedează acestui cult averi care se urcă la multe milioane, câtă vreme în multe sate ortodoxe, cari în loc să fie patronate au fost persecutate sub vechiul regim, stau să cadă bisericile pe credincioşi, — dar mai înseamnă că Statul român renunţă de bună voie la drepturile ce le avea ca patron şi continuă să protejeze din partea sa scopurile de maghiarizare şi catolicizare urmărite de statul unguresc prin infiltraţiunea bisericilor patronate în mijlocul popo-

rului nostru. N'ar fi fost indicat, ca măcar din acest punct de vedere, statul să-şi fi făcut rezervele sale cu privire la bunurile patronale?

Incă un privilegiu pe seama catolicismului

VI. Articolul XVI al Concordatului se referă la *Seminarele pentru formarea clerului tânăr*, de cari va avea câte unul fiecare dieceză, stând sub dependenţa exclusivă a episcopului, rezervându-se pe seama statului un amestec referitor exclusiv la extensiunea în care să se predea studiul limbei şi al istoriei naţionale «in aşa chip, ca să fie compatibil cu caracterul religios al acestor institute».

In acelaş timp în Statutul pentru organizarea bisericii ortodoxe române art. 34, la insistenţa guvernului de atunci s'a luat dispoziţiunea ca organizarea şcolilor pentru formarea clerului şi chiar a şcolilor pentru formarea cântăreţilor bisericeşti să se facă prin lege cu cooperarea ministerului Cultelor şi a ministerului Instrucţiunii. Chiar acum s'a elaborat un proect de lege referitor la organizarea învăţământului teologic, de către o comisiune care a lucrat la ministerul Cultelor, ca să fie prezentat parlamentului. Prin urmare pe când bisericii ortodoxe nu i se recunoaşte un drept indiscutabil, inerent fiinţii sale, de a-şi organiza ea însăşi şcolile pentru formarea clerului, pe atunci cultului minoritar catolic i se asigură prin Concordat cea mai deplină autonomie în privinţa aceasta.

Intrebăm: este acesta un tratament de egală libertate şi protecţiune a cultelor în ţara noastră?

Statul în slujba maghiarizării

VII. Un caracter grav de tot are dispoziţiunea cuprinsă în art. XIX § 3 a Concordatului, care prevede că: «Toate şcolile Ordinelor şi ale Congregaţiilor religioase sunt puse sub dependinţa episcopului local; în consecinţă şi ele se vor bucura de dreptul de a-şi fixa limba de predare».

Caracterul «catolic» de ocazie al acestor şcoli n'a fost propriu zis *confesional*, ci regesc, sau regnicolar şi nu s'a interpretat nici când în înţelesul de proprietate a bisericii catolice. Şcolile acestea au fost totdeauna la discreţia Statului atât în ce priveşte scopul pe care-l urmăreau, cât şi mijloacele de cari se serveau, promovând nu nevoile sufleteşti ale cultului catolic, ci răspândirea catolicismului printre cei de alte credinţe, precum şi maghiarizarea atât a catolicilor nemaghiari, cât şi a celor de alte credinţe. De aceea ungurii, ca naţiune, nu au nici un drept asupra acelor şcoli.

In baza legii asupra învăţământului particular, promulgată prin înaltul decret regal Nr. 3793 din 19 Decemvrie 1925, art. 37: «Şcolile particulare conduse de ordine călugăreşti şi congregaţii vor avea ca limbă de predare, *limba română*».

Prin urmare în toate şcolile de această categorie limba de predare a învăţământului, ori şi care ar fi fost mai înainte, trebue să fie înlocuită conform legii cu limba română.

Dar din nenorocire aceste şcoli nu au ţinut să se conformeze, decât într'o măsură slabă, dispoziţiunilor clare ale legii.

In tot cuprinsul ţării există 45 de şcoli călugăreşti de grad secundar şi un număr considerabil de şcoli primare. In Ardeal sunt 36 şcoli secundare, în Bucovina una, în vechiul regat 8. Dintre acestea una singură a introdus în învăţământ limba română: şcoala civilă de fete din Sighetul Marmaţiei. Alte 3 şcoli începuseră să introducă treptat limba română, ajungând până la clasa a 5-a: liceul piarist şi liceul de fete «Notre Dame» din Timişoara, precum şi liceul de fete din Satu-Mare, dar numai în schimbul avantajului material oferit de Ministerul Instrucţiei.

Prin urmare, în regimul şcolilor călugăreşti legea învăţământului particular cu art. 37 a rămas aproape în întregime literă moartă, putând acele şcoli să-şi continue opera lor sub oblăduirea îngăduitoare a autorităţilor româneşti.

Indată după semnarea Concordatului, printr'un decret pe care Nunciatura din Bucureşti l-a adus la cunoştinţa Ministerului Afacerilor Străine, au trecut încă la data de 28 Iunie 1927 toate şcoalele conduse de ordinele călugăreşti sub dependenţa şi autoritatea directă a episcopilor, cu dreptul de a le fixa aceştia limba de predare a învăţământului.

Dispoziţia aceasta fiind acceptată şi în art. XIX din Concordat, în contrazicere evidentă cu legea învăţământului particular, va avea drept consecinţă, că poate nici una dintre şcoalele călugăreşti nu va fi subtrasă scopurilor pe cari le-au servit până în prezent. Dacă s'ar ratifica Concordatul, am avea 45 de şcoale secundare, în tot cuprinsul ţării, puse în serviciul unor interese contrare marelui interes cultural al Statului nostru.

Interpretarea dată de Scaunul papal la cererea guvernului nostru, este insuficientă şi ineficace, fiindcă nu s'a cerut ceeace era cuprins în legea asupra învăţământului particular, ca în toate şcoalele călugăreşti limba de predare să fie cea română, ci s'a cerut acest lucru numai pentru acele şcoale cari «în momentul de faţă» au limba română drept limbă de predare, iar de acestea era una singură: şcoala civilă de fete din Sighetul Marmaţiei.

O pagină neagră în istoria diplomaţiei româneşti

Consecinţele fatale ale acestei greşeli nu se pot aprecia astăzi în justa lor importanţă, dar putem înscrie o pagină dureroasă pentru cultura naţională în istoria diplomaţiei româneşti.

Concordatul ratifică desbinarea neamului

VIII. In fine, noi episcopatul ortodox român nu ne putem suprima durerea sufletească, văzând că statul român a luat act şi oarecum confirmă prin Concordat, dacă s'ar ratifica, volnicia săvârşită de Scaunul papal cu concursul monarhiei austro-ungare la anul 1700 prin ruperea unei părţi a credincioşilor mitropoliei ortodoxe române din Ardeal dela sânul bisericii lor strămoşeşti şi prin trecerea lor forţată la aşa zisa unire cu Roma.

Dar reintegrarea vechei noastre unităţi sufleteşti la sânul bisericii noastre ortodoxe, cum a fost înainte de anul 1700, precum a putut forma, la propunerea marelui român *Simeon Bărnuţiu*, punctul al doilea din programul partidului naţional votat pe câmpia libertăţii în anul 1848 şi precum *Dl Alexandru Vaida Voevod*, actualul Ministru de Interne, în faţa primejdiei de a fi înglobată biserica unită în autonomia bisericii catolice din Ungaria, a putut striga în auzul lumii româneşti cuvintele: «Să strigăm în lumea largă, că, îndată ce contopirea noastră în autonomia bisericii catolice ar fi un fapt săvârşit, toţi uniţii vom trece fără preget în sânul bisericii ortodoxe române. Şi spre a putea realiza aceasta, să lucrăm neobosiţi din toate puterile ca faptă să poată deveni vorba, îndată ce ei ar cuteza să-şi realizeze planul lor autocratic. Urmărind interese mai mult particulare decât obşteşti s'au rupt antecesorii noştri din sânul bisericii surori, română din fire, română din sânge, română din limbă, care ca un liman mântuitor ne primeşte în momentul supremului pericol naţional în sânul său», — tot astfel va trebui să rămână acea reintegrare a vechii noastre unităţi sufleteşti, până la deplina ei realizare, una din aspiraţiunile mari ale neamului românesc din ţara sa acum întregită între graniţele sale naturale.

O datorie: lupta

Aspiraţiunile unui popor sunt mai tari decât legile sub cari este nevoit să trăiască într'un timp. Şi noi păstorii duhovniceşti ai poporului românesc nu vom înceta a-i sta într'ajutor în toată bună vremea la înfăptuirea idealurilor sale naţionale şi vom lupta din toate puterile şi prin toate mijloacele legale ca şi acest Concordat, dacă ar fi ratificat, între condiţii atât de oneroase pentru statul şi poporul românesc, să fie înlăturat.

Nu rostim aceste cuvinte din ură faţă de cultul catolic, căci biserica noastră n'a urât pe nimeni, ci a fost blândă şi tolerantă, ca însuşi divinul ei Intemeietor, şi în acest duh profund creştinesc şi-a crescut şi credincioşii.

Dar am ţinut să arătăm nedreptăţile ce i se fac şi să-i afirmăm, între orice împrejurări, drepturile sale imprescriptibile.

Drept aceea, bazaţi pe considerentele aici amintite, noi episcopatul ortodox român, socotind încheierea Concordatului cu Vaticanul:

din punctul de vedere al dispoziţiunilor constituţiei ţării ca anticonstituţional;

din punctul de vedere al pincipiului libertăţii şi al protecţiunii deopotrivă a tuturor cultelor ca excepţional de privilegiator exclusiv pentru cultul catolic şi cu totul nedrept faţă de biserica ortodoxă;

din punctul de vedere al liniştei ţării ca tulburător al păcii confeṣionale;

din punctul de vedere al intereselor culturale ale statului şi poporului românesc ca antipatriotic:

DECLARĂM:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

că declinând dela noi orce răspundere pentru încheierea unui asemenea Concordat, ne abţinem dela desbaterea lui şi refuzăm să votăm proiectul de lege cu care a fost prezentat spre ratificare.

Aceasta e mărturisirea conştiinţii noastre înaintea lui Dumnezeu şi a ţării. (Aplauze).

(Urmează semnăturile tuturor membrilor episcopatului ortodox român)

Spre o Pastorală a noastră.

Par'că văd faţa multora dintre cetitorii acestor rânduri. Nedumerire! Dupăce am cerut o catehetică ortodoxă şi o metodă de predare „după şcoala activă" a vechii biserici răsăritene — şcoalele catehetice — însă conformă cu spiritul neamului nostru, dupăce am stăruit pentru popor să nu se imiteze servil organizaţii religioase din alte părţi, fiindcă nepotrivindu-se cu firea Românului sunt osândite să rămână

forme goale, ci să se învie şi adapteze nevoilor de azi felul nostru tradiţional de organizare, care s'a păstrat încă destul de bine în popor, — acum vin să cer şi o Pastorală a noastră, una ortodoxă, românească! Cred însă că nedumerirea va dispărea după câteva lămuriri pe care le voi face.

Deci o Pastorală ortodoxă română.

Mai întâi nu avem o Pastorală, care să fie practică. Am auzit preoţi plângându-se, că în această privinţă simt lipsa unui îndreptar sigur. Multe adunări preoţeşti din Ardeal şi-au exprimat dorinţa de a găsi calea unei unificări în procedarea cu păstoriţii. Scrierile pastorale, pe cari le avem, sunt sau unilaterale, privind numai o anumită parte a datoriilor de preot, sau prea teoretice, deci generale, prea pe deasupra chestiunilor ce-ţi scoate în cale viaţa, sau simple îndemnuri la entuziasm pastoral.

Sunt, ce e drept, preoţi născuţi, preoţi cari luminaţi de puterea Duhului sfânt se ştiu afla în orice împrejurare, ştiu găsi mijloacele cele mai potrivite pentru a face accesibil sufletului păstoriţilor lor lucrul lui Dumnezeu; sunt şi între preoţi personalităţi. Dar nu sunt toţi. Poate că şi conflictele cari au izbucnit în vremea din urmă în unele părţi între preot şi enoriaşi, dovedesc, că nu toţi au ceeace se numeşte tact pastoral, adecă simţul şi puterea de a te face tuturor toate numai şi numai să-i poţi duce la Hristos. Cât folos nu ar aduce o bună pastorală şi acestora din urmă. Căci nu toţi preoţii, cari au nemulţumiri cu poporul, sunt slabi sau răuintenţionaţi; ci nu ştiu cum să procedeze. Şi atunci, unde să alerge după sprijin, după sfat? O pastorală, care deşteaptă numai entuziasm, deci care face retorism, sau una care-ţi lămureşte numai legile în legătură cu oficiul unui preot, sau una care-ţi împărtăşeşte cum păstoresc Americanii, sau Germanii, Francezii sau Ruşii?

Iată dar, că până azi, deşi numărăm câteva tratate pastorale, n'avem încă o pastorală — să-i zic: de razim pentru preotul-păstor.

Vor zice unii: „Eşti nedrept; avem atâţia specialişti, atâţia profesori cari ne fac cinste“. Aşa este. Să-i onorăm, să-i preţuim. Eu le dau toată cinstea. Fac muncă onorabilă. Pastorala vrea să asigure însă, o bună rodire practică. Nu poate pleca numai dela carte. Dela ea mai puţin. Trebue să plece, cred, dela experienţă, şi numai apoi poate veni adevărata teorie, adevăratele regule pentru toţi păstorii. E lipsă deci mai întâi de rezultatele experientelor, şi profesorii, în posesiunea acestor rezultate, vor întocmi apoi, cred, Pastorala, pe care o aşteptăm.

Dar eu vorbiam de o Pastorală ortodoxă românească. Sigur nu m'am gândit o clipă măcar la limba în care să fie scrisă. M'am cugetat la altceva.

O Pastorală ortodoxă ar fi uşor să avem. O compilaţie sau traducere din greceşte sau ruseşte sau din literatura veche bisericească. Aceasta n'ar aduce mare serviciu, fiindcă n'ar vorbi decât de principii generale. Altcum nu s'ar potrivi. Sau ar ţinea seamă de specificul poporului pentru care s'a scris. Şi nouă nu ne-ar putea aduce mare folos. Căci alta e psihologia Grecului, alta a popoarelor slave, alta a popoarelor orientale, alta a noastră. Dogmatica şi Morala ortodoxă, esenţă a Sf. Scripturi, constituesc religia noastră obiectivă, către care ne simţim cu tot sufletului nostru. Devine o valoare pentru noi, când o coborâm în suflet, când devine subiectivă. Şi această împropriere a ortodoxiei se face cu metode corăspunzătoare firii fiecărui popor, ba chiar a fiecărui individ. O excursie prin istoria veche a bisericii creştine ne-ar putea lămuri. Oricine se poate convinge uşor; de aceea n'o mai facem noi, ci o luăm din altă parte.

Pastorala, Omiletica şi Catihetica sunt ceeace în domeniul laic numim Pedagogie, Didactică şi Metodică, deci *pedagogia* religioasă. Pedagogia laică se razimă pe psihologie. Şi pedagogia de ieri, care crezuse că trebue să fie una pentru toată lumea, azi se frământă să-şi croiască alt drum. Inţelege că şablonul nu se potriveşte ori unde şi oricând. Frământările de azi par a duce tocmai la concluzia că

fiecare popor necesită o pedagogie proprie, întrând în joc mulţi alţi factori, de cari pedagogia de ieri nu ţinea seamă. Pedagogia religioasă se razimă tot pe psihologie şi trebue să ţie seamă de ea. Păstorul acţionează asupra oamenilor formaţi şi de diferite vârste; influinţarea se face mai anevoios şi cu multă precauţiune ţinând seamă de firea individuală şi naţională. Noi în Ardeal vedem limpede, că un pastor săsesc n'ar putea conduce o parohie românească şi e greu de răspuns, dacă un preot românesc ar putea păstori o parohie săsească, presupunând că ambii ştiu la perfecţie limba poporului respectiv. Şi aceste popoare locuiesc împreună între aceleaş împrejurări, în aceeaş comună chiar. Au altă fire. Fiecare trebue să întrebuinţeze altă metodă.[1] Cu atât mai mari sunt deosebirile între popoare depărtate, chiar ortodoxe fiind. Rusul e mistic, Grecul mai mult intelectualist, Românul mijlocia între ei. Câte censecvenţe psihologice de aici, de cari trebue să ţie seamă un bun păstor!

E de sine înţeles deci, că noi, preoţii români, avem lipsă de o Pastorală ortodoxă, care să ţie seamă de specificul sufletesc al neamului nostru. De aceea cred necesară o Pastorală ortodoxă pentru Români.

Dar cum să o dobândim? Vorbiam de observare, de încercare, de experienţa *multora*. Ea nu poate fi opera unui profesor care n'a păstorit efectiv, sau a păstorit numai ocazional, oricât de bun profesor ar fi. Şi nu poate fi nici a unui preot, care oricât de distins ar fi pe terenul de care vorbim, nu va putea pretinde, că ceeace a săvârşit e slovă de evanghelie pentru toţi colegii actuali şi viitori.

Sunt pentru o Pastorală, care să cuprindă Pastorala propriu zisă, Omiletica şi Catihetica, practice, adecă cu îndrumări amănunţite şi cu exemple multe şi pe care Preasfinţiile Lor deodată cu Testa-

[1] Aceeaş deosebire se poate observa între ai noştri şi Sârbi în Banat. Şi invers. Metodele pastorale romano-catolice nu produc efectele dorite la Românii uniţi cu Roma.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

mentul Nou, provăzute cu un sigil special şi semnătură, să o pună în mâna fiecărui nou hirotonit ca o amintire sfântă şi ca un obligament de a păstori cum spun cele două cărţi.

S'ar putea întocmi după un răstimp oarecare. Sigur, de un om. Dar numai dupăce ar fi în posesiunea unui bogat material păstrat de trecutul nostru şi de cel stors din experienţa diferiţilor preoţi.

Documentele, istorioarele, cronicele sigur păstrează câte ceva şi din felul cum se păstoria, se predica şi se propunea religia la noi în diferite vremi. Tot acest material ar trebui adunat. Avem apoi diferitele tratate de pastorală, izvorâte din necesităţile vremii pentru care s'au scris. Ne îmbie şi ele ajutor preţios.

Ceeace ar constitui izvorul principal, ar fi însă amintirile vieţii de preot ale celor bătrâni ca şi ale celor tineri. Ce concluzii pastorale nu s'ar putea scoate din ele! Bineînţeles, dacă preotul e perfect sincer, dacă nu umblă să paradeze, dacă nu se fereşte să însemne şi greşelile, de cari nu poate fi scutit nici cel mai bun. Să ne descrie pe scurt cine e el, preotul, din ce familie, ce studii are, cari profesori l-au influinţat mai mult; să ne descrie parohia, să ne dea câteva date istorice despre ea; să ne arate firea parohienilor săi şi apoi să înceapă a ne înşira pe larg tot ce a făcut, tot ce a văzut, tot ce a păţit în cursul anilor de preot în parohie şi în legătură cu slujba lui de păstor; precum şi cât a predicat; ce păreri aveau oamenii despre predică, a propus ori nu în şcoală, cum a procedat; ce rezultate şi ce decepţii a avut; să caute a preciza cauzele lor; cum a dus-o cu intelectualii, cu autorităţile, cu confesiunile, în lupta politică; experienţe în legătură cu şcoala, cu diferite obiceiuri locale; păţanii dela înmormântări, cununii, spovedanii — fără a ridica sigilul spovedaniei, şi multe altele, câte se îndeamnă dela sine a fi scrise îndată ce porneşti peniţa să aştearnă pe hârtie trecutul tău.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acestea ar pune la îndemâna unui pasionat de studii pastorale şi dotat cu deosebit simţ practic experienţa multora, fără de care o pastorală nu poate deveni decât sau lucru mort, sau un tratat poetic, sau o colecţie de discursuri, având doar rolul lampioanelor chinezeşti în mijlocul unei revoluţii.

Acest material ar putea fi adunat cu grije de Asociaţia generală a clerului, de Asociaţia clerului „A. Şaguna", de secţiile culturale ale Consiliilor eparhiale, sau pe altă cale.

Aşa cred, că am putea să ne îndreptăm spre o mult aşteptată Pastorală a noastră. **Pr. Gh. Maior.**

Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox.

(Urmare).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Numi pare rău de faptul de a fi fost expus la atacurile sectei. Am cercetat prea de aproape această papalitate care voia să se dea ca infailibilă, chiar şi în chestiunile istorice, şi care caută să înăbuşe ştiinţa şi inteligenţa. Am văzut-o îndată în adevărata-i lumină. Nu era decât un pas între galicanism şi ortodoxie. Galicanul voia o papalitate supusă canoanelor, supusă conciliului ecumenic care era cea mai înaltă autoritate în Biserică. Admitea numai, în teorie, pe papa ca şef al Bisericii de drept divin. Era nelogic. Un şef *de drept divin* nu poate fi supus nici unei autorităţi omeneşti, nici legilor bisericeşti. Ultramontanii s'au folosit de această lipsă de logică pentru a ataca galicanismul. Am studiat de-aproape argumentele lor. Am citit lucrările celor mai învăţaţi apărători ai papalităţii; le-am citit nu din punct de vedere galican, ci înarmat cu cea mai deplină obiectivitate. M'am convins că galicanii şi ultramontanii nu-şi sprijineau tezele decât pe texte greşite, stricate, trunchiate, rău interpretate şi am ajuns la această concluzie: că papalitatea nu a fost întemeiată nici pe Sfânta Scriptură, nici pe tradiţia catolică; că episcopul Romei n'a primit decât dela conciliile Bisericii primitive titlul său de

prim patriarh; că papalitatea n'a existat decât după secolul al IX-lea şi n'a fost decât o usurpare fărădelege a drepturilor Bisericii reprezentate de episcopat.

Am ajuns astfel la ortodoxie înainte de a fi oficial ortodox.

Acest mare pas odată făcut, eu nu mai puteam vedea o Biserică schismatică în această venerabilă Biserică orientală, privitor la care am acceptat unele din prejudecăţile ce le susţin toţi scriitorii occidentali, fie galicani, fie ultramontani, pentru a-şi argumenta sistemele lor relativ la papalitate.

Astfel că atacurile nedrepte ale duşmanilor mei mi-au dat putinţa să dobândesc lumini nouă şi m'au condus la ortodoxie adevărată.

Nu trebue însă să se creadă că censura Indexului a avut atâta putere ca să mă isoleze în Biserica romană. Afară de câţiva episcopi pe cari i-am numit, şi câţiva ziarişti în fruntea cărora strălucea Dulac, un biet băiat ce n'a îndrăznit să ridice împotriva mea o singură discuţie ştiinţifică, episcopii şi preoţii, în masă, deplângeau măsurile cari secta ultramontană a făcut să se ia contra lucrării mele.

Indatăce decretele conciliabulului dela Rochela fură publicate, am tipărit *Suplimentul* meu la acest conciliu. Dovedeam uşor că am fost condamnat fără să fiu ascultat, şi că membrii conciliabulului îmi datorau o reparaţie. Ştiam bine că nu o voi obţine. Terminam *Suplimentul* cu reflexiile următoare:

„Mă opresc deplângând faptul că s'au găsit în sânul Bisericii oameni aşa de orbi, ca să creadă că fac lui Dumnezeu o jertfă plăcută provocând censurarea unei opere intreprinse pentru gloria şi folosul Bisericii. Ii compătimesc că se consideră obligaţi de a căuta să-mi facă rău mereu. Ii iert, asigurându-i totuş că niciodată rapoartele ascunse, acuzaţiile răuvoitoare, persecuţiile, nu vor putea să mă facă să-mi părăsesc liniştea, nici să mă abat dela cauza adevărului.

„S'a putut vedea, în corespondenţa mea cu Monseniorul cardinal-arhiepiscop de Bordeaux, că am trimes la Roma volumele VIII şi IX din *Istoria Bisericii Franţei;* că

am promis să trimet şi pe cele următoare; că supuneam lucrarea examinării Congregaţiei Indexului, şi că eram dispus să îndrept ceeace-mi va fi arătat ca vrednic de mustrare.

„Când s'a publicat volumul al X-lea, l-am adresat Monseniorului nunţiu cu rugămintea de a-l face să ajungă la Congregaţie.

„Trimiterea la Roma, a volumelor VIII şi IX era întovărăşită de scrisori foarte respectuoase şi de un *Memoriul* unde propuneam modificări pentru câteva locuri ce-mi fuseseră indicate ca putând să dea loc la acuzări din partea duşmanilor mei.

„N'am primit răspuns nici la scrisorile şi nici la *Memoriul* meu; şi, fără nici o înştiinţare, volumele VIII, IX şi X au fost puse nu de mult la Index.

„Astfel se tratează la Roma un preot şi o lucrare religioasă, pe când se arată cea mai mare bunăvoinţă pentru M. Bouillet, membru al universităţii, autor al unui *Dicţionar de Istorie şi Geografie.* M. Bouillet, pus la Index, a obţinut dela Congregaţie împărtăşirea plângerilor sale, decretul care-l lovea a fost anulat şi lucrarea sa apărea acum cu aprobarea romană.

„Să se compare acum obiecţiunile făcute acestui Dicţionar de către *Universul* cu celece le adresează *Istoriei Bisericii Franţei* raportorul conciliului dela Rochela, şi se va vedea că Dicţionarul de M. Bouillet era cu mult mai de criticat decât lucrarea mea.

„Nu găsesc rău că M. Bouillet şi Dicţionarul său a fost bine tratat la Roma; însă întreb de ce s'a avut mai puţină consideraţie pentru un preot decât pentru un laic; pentruce se întrebuinţează mai multe cruţări pentru un *Dicţionar de Istorie şi Geografie,* foarte bun pentru mustrare în ochii *Universului,* decât pentru o operă religioasă în care adversari pasionaţi nu pot găsi de criticat decât pasagii rare, pe cari trebuie să le interpeteze cu rea credinţă pentru a le găsi vrednice de dojană?

„Când făceam primele demersuri pe lângă Congregaţia Indexului, mi s'a răspuns că această Congregaţie nu comunică niciodată reclamaţiile sale autorilor. Cu toate acestea le-a comunicat dlui Bouillet. Congregaţia a crezut

de a sa datorie dar, să se abată dela obiceiurile sale în favoarea unui laic, şi nu găseşte de cuviinţă să răspundă unui preot care-i supunea cu umilinţă corecturi!

„O astfel de purtare mă desleagă de promisiunile făcute, şi, fiindcă am fost tratat aşa la Roma, nu va fi deloc mirată să primească dela alţii şi nu dela mine volumele XI şi XII ale lucrării mele".

Ce om serios ar fi putut să desaprobe o astfel de hotărâre?

Se va vedea că oamenii serioşi erau pentru mine, şi că n'aveam împotrivă decât câţiva ultramontani fanatici.

[Va urma] **Ilie Beleuţă.**

Curente nouă în teologia protestantă germană.[1]

Teologia protestantă germană de dinainte de răsboiu era dominată de numele lui Harnack, Hermann şi Troeltsch. Primul a exercitat o puternică influinţă prin cercetările sale pe terenul istoriei dogmelor şi prin cartea scurtă, populară: Das Wesen des Christentums. Al doilea adunase în jurul său, la Marburg, un cerc de teologi tineri şi-şi făcuse simţită influinţa prin scrierile: „Die Ethik" şi „Der Verkehr des Christen mit Gott". Iar Ernst Troeltsch, la început în Heidelberg, apoi în Berlin, îşi construi sistemul teologic pe fundamente din istoria religiunilor şi din psihologia religioasă. Creştinismul primea un loc egal în cercul celorlalte religiuni şi era explicat cu metode egale. Chiar şi teologii din direcţia pozitivistă, Seeberg în Berlin, Schäder în Breslau, Schlatter în Tübingen, Stange în Göttingen, păşeau pe căile cercetării critice şi rămâneau străini faţă de comunităţi şi de credinţa lor. Evoluţionismul

[1] Informaţiile ce urmează sunt împrumutate din: Ferdinand Kattenbuch, Die deutsche evangelische Theologie seit Schleiermacher, Giessen, 1926, pp. 126—131 şi Hans Georg Haack, Die evangelische Kirche Deutschlands in den Gegenwart, Berlin, 1929, pp. 84—91.

religios cu metoda lui — explicarea cauzală a faptului posterior din cel anterior — îşi serba triumful desăvârşit: revelaţia supranaturală dela originea creştinismului era trecută cu vederea; lanţul cauzalităţii pur naturale era întins înapoi până în negura istoriei omenirii.

Tocmai acest punct de vedere este în teologia protestantă de astăzi vehement reprobat. Metoda istorică-critică cu psihologismul şi sociologismul dela baza ei, este declarată improprie în domeniul religios. Divinitatea, care umple viaţa religioasă, zace pe un alt plan de realităţi decât pe cel al relativismului cultural. Ea trebue în consecinţă căutată, constatată şi după putinţă înţeleasă, cu alte metode decât cele proprii pentru explicarea manifestărilor culturale. Problema revelaţiei stă din nou în centru şi caracterul absolut al creştinismului este iarăş afirmat.

Această tendinţă este rezultanta firească a ideii centrale în teologia mai nouă: transcedenţa absolută a Divinităţii. Această idee se accentuiază aşa de intensiv de către toţi teologii, cu toate micile deosebiri în formulare de detalii, încât cel mai potrivit nume ce s'ar putea da direcţiei de astăzi în teologia protestantă, ar fi: religios-transcendentală.

Ideia aceasta, „alarma în teologie", a creat în cercurile teologilor mai noi şcoală într'un timp aşa de accelerat, cum rar s'a mai petrecut vreodată în istoria teologiei. Conducătorii sunt elveţienii Karl Barth [acum în Münster] cu cea mai reprezentativă scriere a şcoalei: Römerbriefkommentar, — Emil Brunner şi Thurnaysen, apoi germanii Gogarten, Bultmann şi Tillich. Cuvântarea lui Gogarten: „Die Krisis der Kultur" şi cărţulia lui „Religion weither" exercită o puternică influinţă asupra tineretului, iar studenţii în teologie se adună în număr deosebit de mare în jurul catedrei lui Bultmann în Marburg.

Teologia lui Schleiermacher, scrierile cu caracter radical-duşmănos culturii, ale lui Kirkegaard, ideile elveţianului Overbeck sunt cele mai importante izvoare ale Transcedentalismului religios. Tot valul

acesta este considerat ca o întoarcere la Luther şi mai ales la predestinaţianismul lui Calvin. Am avea o renaştere a lui Luther şi Calvin. Ceeace deosebeşte însă totuşi în mod considerabil teologia aceasta de cea a părinţilor reformaţiunii este abuzul de dialectică. In aceasta e foarte mult dependentă de idealismul german. Metoda aceasta speculativă dă scrierilor şcoalei — mai ales celor ale lui Gogarten — un caracter abstract şi greoiu.

Ideile fundamentale ale şcoalei transcedentaliste sunt:

I. Ideia transcendentalităţii absolute a lui Dumnezeu sau Diastaza între Dumnezeu şi om. Universul, omul, sufletul, cultura şi chiar toate formele ce le-a prezentat creştinismul în cursul istoriei sale sunt absolutul „Nu". Şi biserica cu viaţa ei bisericească stă pe-o poziţie negativă — în valul culturii străine de Dumnezeu — şi este considerată ca manifestare pur omenească. Istoria nu este pregătirea sau desvoltarea împărăţiei lui Dumnezeu, ci contrastul împărăţiei lui Dumnezeu. Peste tot nu se poate vorbi de o desvoltare a împărăţiei lui Dumnezeu, ci numai de o venire a ei ca întreg. Dualismul se menţine ca o ultimă şi iraţională realitate. Prăpastia între om şi Dumnezeu — între imanenţă şi transcendenţă — este aşa de grozavă, încât ea nu poate fi trecută de om nici când. Pentru credinţă rămâne numai săritura în prăpastie şi încrederea paradoxală, că Dumnezeu va spune totuşi ca ultim cuvânt un „Da". Acest „Da" este Isus Hristos. In El sunt recunoscute toate negaţiunile până în cele mai adânci temelii ale lor, păcatul, şi până în efectul lor ultim, evident, incontestabil, moartea. Dar acestea nu sunt în el numai recunoscute, ci li se opun toate poziţiunile, Viaţa şi iertarea păcatelor. Şi ceeace El face, spune. Căci dacă ar fi săvârşit lucrul acesta, noi n'am avea nici un folos. Pentrucă noi aceasta n'o putem vedea, nici unul n'ar putea-o vedea, pentrucă nici unul n'o poate pricepe. Căci ceeace noi vedem, nu e un bine aşa de mare care să nu poată

fi egalat sau întrecut de un altul. Rămâne ca singură revelaţie pentru faptul acesta cuvântul. Iar în faţa cuvântului nimic altceva decât credinţa, că Dumnezeu însuşi — pentrucă nimenea altul n'o poate — şi-a afirmat aici, în timpul acesta, poziţiunea Sa împotriva părechii pământeşti: Moarte, Viaţă; creaţiunea Sa proprie împotriva istoriei omenirii, existenţa Sa vecinică împotriva evoluţiunii din lume.

II. Accentuarea momentului eshatologic şi conceperea religiei ca criza oricărei culturi. Religia nu este o parcelă de cultură, ci criza oricărei culturi. „Kairos", ceasul hotărâtor e aci, sau foarte aproape. Judecata lui Dumnezeu cade asupra unui period de timp robit cultului omului şi culturii. Spengler ca istoric vedea apropiindu-se dărâmarea numai a încă unei culturi; în ochii lui Karl Barth se contureazǎ criza universală.

III. Metoda dialectică şi afirmarea caracterului revelaţional al Sfintei Scripturi. Impotriva atitudinii istorice-critice, care a dominat teologia secolului trecut mai ales în şcoala tübingeniană, teologia cea mai nouă cearcă să desfacă Sf. Scriptură din complexul vieţii cultural determinată şi să dea Cuvântului dumnezeesc o interpretare organică, care-şi are punctul de plecare în spiritul unitar al Sf. Scripturi. Aceasta este după Bultmann ultimul înţeles al metodei dialectice. O explicare din lăuntru în afară — dogmatică, pneumatică — şi nu din afară înlăuntru, filologică-istorică. Un cuvânt sau adevăr din Sf. Scriptură se luminează numai prin confruntare cu celelalte. In locul insensibilităţii ştiinţifice în explicarea Sf. Scripturi, intră sufletul umplut de fiorul evlaviei.

Judecata principală ce se formează în faţa acestei teologii chiar şi la mulţi din teologii protestanţi este că exagerează la extrem toate afirmaţiunile sale. O diastasă aşa de hotărâtă între om şi Dumnezeu e streină cu totul Sf. Scripturi. E streină chiar lui Luther. Şi el a afirmat diastasa, dar a afirmat şi desfiinţarea ei din partea lui Dumnezeu prin mântuire şi prin comunitatea cu Hristos.

Dumnezeu în noi, adecă imanenţa lui Dumnezeu, e o idee ce străbate toată evanghelia lui Ioan şi epistolele pauline.

In transcendentalismul teologiei de azi este accentuată aproape cu exclusivitate ideea lui Dumnezeu din Vechiul Testament; ideea Dumnezeului-Tată din Noul Testament dispare cu totul. In felul acesta se cunoaşte religia numai de departe şi Dumnezeu deasemenea, dar nu se cunoaşte Dumnezeu cel deaproape, ceeace face de prisos rugăciunea, cultul divin şi contrazice învăţăturii despre sf. Euharistie. Chiar dacă nu se poate afirma şi în practică contradicţia acestei teologii cu mistica, — cum face Haack — pentrucă şi această pasionată afirmare a nimicniciei proprii şi ancorarea desnădăjduită în credinţă, e un misticism, se poate totuşi zice că teoretic se surpă orice drum spre ea. Iar teoria este în multe cazuri un înainte-mergător al vieţii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tot aşa de nejustificată este şi consecinţa ce rezultă din dualismul absolut între Dumnezeu şi lume: pesimismul radical. Toate faptele omului, toată cultura în general sunt produsul răului, al negaţiunii. O aplicare în practică a acestui principiu: abţinerea dela orice manifestare ce credem că poartă totuşi timbrul binelui, ar duce la sporirea răului. Ori admiţând o scară a răului, admiţi implicit şi existenţa binelui.

Şi împotriva ultimei idei fundamentale a teologiei acesteia se poate susţine, că contribuţia filologiei a istoriei şi arheologiei la înţelegerea Sfintei Scripturi este indispensabilă.

Acestea sunt cele mai noui curente în teologia protestantă germană. Acestea sunt şi punctele ei slabe. Obiecţiunile acestea s'au făcut numai din punct de vedere protestant. O critică a acestei teologii din punct de vedere ortodox, ar duce prea departe în primul rând, şi în al doilea ar fi ne la locul ei în cadrul acestor informaţiuni. **Dr. D. Stăniloaie.**

Creştinismul şi aspiraţiile lumii moderne.[1]

Iată domnilor, că am ajuns la chestiunea care a dominat întreg studiul nostru: creştinismul, aşa cum ni s'a prezentat el nouă în valorile sale esenţiale, poate să dea un răspuns satisfăcător aspiraţiunilor omului şi lumii moderne, un remediu folositor pentru strâmtorarea lor? Poate fi el, pentru omul modern şi pentru lumea modernă, adevărul salvator şi viu, dupăcum pretinde că a fost pentru omul şi pentru lumea de altădată?

La această întrebare cunoaşteţi răspunsul meu. Nu vă veţi mira totuşi, că în această ultimă întreţinere am de scop să vă expun motivele unei convingeri care creşte din zi în zi tot mai mult.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Trebue oare să mai repet încă odată răul de care sufere omul modern? El sufere de o nesatisfacere a celor mai profunde aspiraţiuni ale sale, el doreşte să trăiască şi caută înzadar temeiuri profunde pentru a trăi, el este setos de sinceritate şi, pentru a fi sincer, el crede că trebue să se lapede de tradiţiile trecutului şi să se liberează de opiniile mediului său, el se vede singur şi atunci sufere de această singurătate în care s'a închis. El îşi concentrează întreaga sa atenţiune asupra sa însăşi, cu scopul de a pătrunde mai adânc misterul personalităţii sale, însă el nu găseşte în sine decât foarte necunoscute care îl fac să lucreze şi de care nu poate să se descătuşeze. Pentruca să nu cadă în prăpastia care se deschide înaintea lui, el reclamă un absolut de care să se poată ţinea, însă nu va ajunge să iasă din subiectivismul, din relativismul în care s'a închis el însuşi. In scurt acesta este răul omului modern.

[1] Marc Boegner: Le Christianisme et le Monde moderne. Paris, 1928.

Omul modern doreşte deci să trăiască. Insă prin ce se deosebeşte el totuşi, în această privinţă, de celelalte creaturi vii? Oare fondul creaturii vii nu este o voinţă de a trăi? Şi oare omul nu se deosebeşte de celelalte creaturi vii prin aceea, că dorinţa sa pare a avea un obiect nelimitat? Legănat pe o mare de dorinţi multiple şi fără sfârşit, el vede venind la el imaginile, atât de inspiratoare ale plăcerii, prin cari se surexcitează dorinţa în el. Sufletul său, despărţit de Dumnezeu, se robeşte pasiunii vizibilului; el devine sclavul dorinţii sale, şi în acelaş timp îşi face din ea idolul său; şi, fără a-şi da seama, se lasă dus, după cuvântul poetului, de „aceşti doi fraţi gemeni: dorinţa şi moartea".

Domnilor, să asculte el de învăţătura creştinismului. Da, această sete de viaţă, de o viaţă din ce în ce mai intensă, este legitimă.

Insă ce este ea în fondul ei? Ea este setea după ceva care este în noi şi care este mai mult decât noi. Noi ne vrem, însă, voindu-ne, noi dorim pe un altul decât pe noi înşine, pe Acela pe care-L numim Dumnezeu, obiect unic al dorinţii umane, al cărei izvor este El. Noi nu L-am dori pe acest altul cu o aşa de mare intensitate dacă, într'un oarecare chip, el n'ar fi deja noi înşine.

„Cineva, cineva care este în mine, fiind cu totul un altul decât mine, deci cineva care, pătrunzându-mă, mă complectează şi devine parte integrantă din mine însumi, rămânând El însuşi".

Omul depinde de obiectul dorinţei sale; a dori însemnează a cădea în dependenţa aceea ce doreşti. Noi nu putem trăi fără un obiect, care să răspundă dorinţei noastre şi pe care noi ne străduim să-l pătrundem. In obiectul perfect al dorinţei, fiind cineva care, existând totuşi de sine, face parte integrantă din noi înşine, dorindu-l, noi ne dorim pe noi înşine, Astfel, dependenţa duce la libertate pentrucă noi nu putem să-L pătrundem pe Dumnezeu fără a ne pătrunde pe noi înşine.

Astfel, domnilor, nu e de ajuns ca să se lase cineva dus după placul dorinţei sale spre limanuri mereu nouă. Mai trebue ca, luând cunoştinţă de obiectul suprem către care tinde dorinţa sa, *omul să nu se mulţumească numai să dorească, ci să înveţe să şi voiască*. Numai atunci, în loc de a fi subjugat de dorinţa sa, el va fi stăpânul ei şi va face din ea forţa, care venind dela Dumnezeu, îl va purta până la Dumnezeu şi până la viaţa la care îl chiamă Dumnezeu.

Ah! ştiu bine că aici întâlnim din nou afirmaţia că el trebue să fie înainte de toate sincer şi că în numele sincerităţii pe care o pretinde, trebue să-şi îngădue toate dorinţele, oricare ar fi ele şi oricare ar fi scopul cătră care îl poartă.

Insă, vă întreb eu, ce însemnează să fie sincer faţă de sine? Este oare uşor să fie cu desăvârşire sincer faţă de sine însuşi? Şi oare omul, care pretinde această sinceritate şi care se coboară sau, cel puţin, se strădueşte să se coboare în profunzimile fiinţii sale, nu simte el că are lipsă de o călăuză, de o lumină care va lumina obscuritatea în care pătrunde şi îl va ajuta să nu se piardă în sine însuşi?

Au trecut multe secole de când un vechiu poet al lui Israil grăia cătră Dumnezeu: Intru lumina ta vom vedea lumină". Experienţa sa proprie şi a altora l-a învăţat că a se coborî singur în profunzimile obscure ale personalităţii sale, însemnează a se pierde în labirintul interior; pentru a ajunge într'adevăr în adânc, pentru a atinge rădăcina fiinţii sale, pentru a fi sincer faţă de sine însuş, el are nevoie de lumina lui Dumnezeu. Pe această lumină vrea creştinismul să o facă cunoscută omului modern; singură lumina care radiază din Isus Hristos şi care pătrunde în adâncul conştiinţelor, îl va face capabil de a se cunoaşte, de a se judeca, ba chiar de a se condamna cu o sinceritate care nu este absolută decât atunci, când ea este căutată şi voită în faţa lui Dumnezeu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar, va zice, încă odată, omul modern: cum poate fi sinceră o ființă care își sacrifică rațiunea sa. Cine poate deci să-i ceară omului modern sacrificarea rațiunii sale?

Ei bine, creștinismul, pentrucă se afirmă supranatural, nu însemnează că respinge orice filosofie sau că el nesocotește rațiunea, nelăsându-i nici un rol de jucat.

Creștinismul nici decum nu-i interzice omului de a cugeta prin el însuși și nici nu-i cere o abzicere a adevăratei sale autonomii.

„Dacă prin filozofie se înțelege, dupăcum s'a putut spune, cercetarea personală a adevărului și rezultatele la cari se poate ajunge prin această cercetare, dupăcum prin rațiune se înțelege facultatea de a da cunoștinței adevărului un caracter autonom și de a adera la el, atunci nu numai că creștinismul nu respinge filosofia și nu nesocotește rațiunea, ci le preconizează mai deslușit și mai tare ca oricând.

Dar bine, va mai adăoga vre-unul dintre contimporanii noștri, cum aș putea fi sincer față de mine însumi, dacă, format prin metodele științifice, aș continna să aderez la ideea de Dumnezeu pe care am învățat-o atunci când eram copil și pe care, din cauză că e prea copilărească, trebue să o respingă orice spirit care are grije să se conformeze cerințelor rațiunii sale?

Domnilor, ascultați răspunsul pe care ni-l dă Tolstoi aici. Desigur, eu aprob toate interpretările pe cari le-a dat marele scriitor rus Evangheliei, dar nici unul dintre noi, cred, nu poate să conteste că el rămâne în rândul întâi al acelora, cari au cercetat în Evanghelia lui Hristos soluțiunea problemei destinului uman.

„Dacă te asaltează, îi zice Tolstoi omului modern, gândul că toate ideile pe cari le-ai avut asupra lui Dumnezeu sunt false și că nu există Dumnezeu, nu te mira. Aceasta se întâmplă oricui. Insă să nu crezi, că necredința ta provine din faptul că n'ar exista Dumnezeu. Dacă tu nu mai crezi în Dum-

nezeu în care credeai mai 'nainte, aceasta e pentrucă în credinţa ta era ceva fals. Deci tu trebue să cauţi mai bine să înţelegi ceeace vreai să spui, când rosteşti numele lui Dumnezeu. Când un sălbatic încetează de a mai crede în Dumnezeul său de lemn sau de piatră, aceasta nu dovedeşte că nu există Dumnezeu, ci numai că Dumnezeu nu este făcut din lemn sau din piatră".

Dacă sub pretext de sinceritate, omul modern se închide el însuşi, în singurele afirmaţii cari îi permit să-şi justifice raţiunea sa, care se opune oricărei clarificări supranaturale, vrând nevrând, ajunge la un neîmpăcat subiectivism şi îi scapă obiectul oricărei cunoştinţe adevărate. Creştinişmul domnilor, ne face să descoperim din nou acest obiect, atunci când, renunţând a ne închide în noi înşi-ne şi a nu cerceta decât în noi înşi-ne şi prin raţiunea noastră individuală, pururea influinţată de pasiunile noastre, aceea ce numim adevărul, consimţim în sfârşit să cugetăm solidar, să cugetăm nu ca nişte oameni cari se limitează la ei înşişi, ci ca oameni cari se afirmă şi doresc să fie solidari cu Acela care li se revelează ca izvorul prim al acestui elan. al acestor dorinţe, al acestei aspiraţiuni către viaţă, solidari şi cu oamenii cari în decursul generaţiilor scurse dela începutul îndepărtat al istoriei s'au străduit să deslege problema valorii vieţii şi a destinului lor.

Cu drept cuvânt, omul modern, aşa cum ni l-a înfăţişat propria lui mărturie, se îngrijeşte foarte puţin de solidaritate; pe el îl preocupă *«eul»* său, el se cercetează şi se vrea pe el însuşi fără a se îngriji prea mult de alţii sau de Dumnezeu. Că se vrea pe el însuşi, aceasta i-o aprobă şi Creştinismul. Evanghelia, nu a învăţat niciodată ca omul trebue să înăbuşe în el aspiraţia care vine din profunzimile cele mai intime ale fiinţei sale şi care îi cere să tindă din toate forţele sale către o realizare crescândă a personalităţii sale. „Noi suntem pe pământ pentru a ne realiza pe noi înşi-ne, realizând

ființa în noi", a zis Archambault, filosoful contimporan. Religia lui Isus Hristos, să nu fie înțeleasă greșit în această privință; ea nu se adresează nu știu cărei ființe colective, ci ea se adresează omului, omului așa cum este, totdeauna asemenea lui însuși în mijlocul evoluției și al progresului și pe acest om vrea ea să-l ajute să se pătrundă și să se cunoască în Dumnezeu.

„Ei bine, mai zice omul modern, omul într'adevăr trebue să se degajeze de toate aporturile artificiale cari pot să-i ascundă lui însuși adevărata sa individualitate; trebue ca omul să se urce până la izvorul fecund al rasei pentru a-și găsi aici inspirația fundamentală; el nu va reuși decât întorcându-se la instinctele primitive, cari zac în inconștient".

Aceasta este o greșală foarte răspândită a zilelor noastre, care poate să aducă cu sine consecințele cele mai tragice: forțele întunecoase pe cari reușim, nu să le numim, ci să le degajăm în noi înși-ne atunci când căutăm să ne cunoaștem după metodele psihologiei celei mai moderne, sfârșesc prin a birui în noi acea nevoe de a ne realiza pe noi înși-ne într'o personalitate responsabilă și stăpână pe destinul ei și prin a ne face să pierdem «*eul*» nostru.

„Numai în creștinism, notează Berdiaeff, se revelează și se conservează imaginea omului". El îi revelează un Dumnezeu care îi este mai interior decât el însuși, cu care și în care el se cunoaște ca forță spirituală; îi revelează pe Dumnezeul care, prin acțiunea sa, singur constitue în om o personalitate adevărată, capabilă de a rezista cotropirii forțelor inferioare. Și în ciuda a tot ce se poate spune despre convertirile superficiale, faptele obținute adeseori prin procedeuri îndoielnice, ne arată, că nu a putut fi nimeni altul pe pământ decât Hristos, care să fi pregăti și să fi împlinit această veritabilă naștere spre viața spirituală a oamenilor, cari din primul moment al experienței lor umane se coborâseră până în adâncimile perversiunii, ale mizeriei morale și ale vițiului.

„Dar oare găsesc eu în creştinism absolutul pe care-l caut, întreabă omul modern? Dacă mă ofer lui Dumnezeu, dacă Il las pe Dumnezeul lui Isus Hristos să pătrundă în viaţa mea, scăpa-voiu în sfârşit de neliniştea sufletească în care, mărturisesc, prea adesea mă simt bine. Scăpa-voiu de ceeace este mişcător, nesigur şi relativ în viaţa mea? Eu am distrus toate punctele de sprijin pe cari mi le ofereau educaţia mea, mediul meu, rasa mea, Biserica mea; mai pot eu să mă ridic până la absolut?"

Să asculte iarăş răspunsul creştinismului. Absolutul pe care-l caută atâţia oameni, chiar şi atunci când îl neagă, absolutul pe care sperează că-l vor afla cândva pentru a găsi în el mântuirea la care aspiră, acest absolut nu este, desigur, în idei, dar nu este nici în afară de cuprinsul nostru. Absolutul e în însăşi viaţa, lucrând cu ea pentru a se realiza în ea şi adaptându-se succesiv la capacitatea vieţii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Numai în sensul absolutului s'a putut spune că noi avem sensul relativului şi invers. Aceste sensuri sunt ca cele două poluri ale existenţii noastre. Şi dacă trebue să avem sensul relativului, este pentru a nu fi înşelaţi; e în sfârşit pentru a putea degaja din ce în ce mai mult absolutul care se găseşte în relativ şi care, pentru a ni se adapta, s'a îmbrăcat în relativ pentru moment. A avea sensul relativului însemnează, în definitiv, a avea sensul unui absolut viu care lucrează în noi şi cu noi pentru a ne ridica deasupra noastră înşi-ne. Şi când e vorba de a nu avea cineva decât sensul relativului, însemnează tocmai că l-a pierdut, schimbându-l el însuşi în absolut în chip abuziv; tot astfel e şi invers: a-şi închipui cineva că nu posedă decât absolutul, însemnează a-l substitui cu ideea subiectivă şi relativă ce o are despre el".

Mântuirea, eliberarea pe care o caută un număr atât de mare dintre contimporanii noştri, nu e o mântuire de care avem să ne mulţumim nouă înşi-ne. Noi suntem chemaţi să umblăm spre adevăr, nu pentrucă am putea să-l atingem vre-odată aici

pe pământ în plenitudinea sa, ci ştiind prea bine, ştiind tot mai mult şi mai bine că printr'o acţiune interioară şi profundă, avem să ne depăşim pe noi înşine şi să creştem în adevărul vieţii.

In definitiv, izbăvirea pe care creştinismul o ofere omului modern, pe al cărui rău l-am caracterizat, este forţa de a deveni de bună voie ceeace este în numele voinţei eterne a lui Dumnezeu şi de a deveni ceeace vrea să fie, orice s'ar întâmpla.

Acelora care aşteaptă mântuirea pe care n'au înţeles-o niciodată, dela o minune, după care umblă mereu, creştinismul le va spune: „Impărăţia lui Dumnezeu e în voi înşivă!".

(Va urma) Trad. de **Oct. Dragoş.**

MIŞCAREA LITERARA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In luptă cu ispita, îndemnuri sufleteşti pentru ostaşul român, de prot. mil. *Ion Dăncilă;* ed. proprie, pag. 126, lei 40.

Cetind cartea păr. Dăncilă, mi-au răsărit deodată înaintea ochilor şirul de cărţi pentru popor apărute în ultimii ani. Şi mărturisesc că am o vie satisfacţie şi o şi mai vie nădejde de bine.

Păstrez încă textul unei conferinţe din primăvara anului 1916. In ea afirmam, poate nu fără temei, că scriitorii noştri au uitat poporul, că pentru masse nu mai scrie nimeni, ori scrie nepotrivit, şi propuneam să se revină, prinzând firul exact de acolo de unde a fost întrerupt cu decenii înainte şi că trebue să se cultive mai ales laturea religioasă morală, însă nu sub formă de predici sau de tratate teoretice. Am fost desaprobat de unii dintre bărbaţii noştri mai de seamă, cu cari ajunsesem să discut atunci chestiunea. Eram sigur însă, că dreptatea e de partea mea. Şi mulţimea de cărţi pentru popor, cari văd că apar în zeci de mii de exemplare şi ediţii repetate, dovedesc că am văzut bine.

Iată de ce spuneam, că am o vie satisfacţie.

Cartea păr. Dăncilă e scrisă pentru soldatul de rând. El însă e tot din popor. Şi cartea, pe care i-o îmbie să o poarte soldatul în buzunarul uniformei, mâne va ajunge în casa cutărui ţăran, care 'n zilele viforoase şi serile lungi de iarnă va ceti din ea în jurul mesii sau al cuptorului în

auzul soţiei, copilaşilor, al vecinilor şi al altora; şi bucăţile cetite vor fi însoţite de amintiri „din cătănie" şi de întâmplări din sat, comentate apoi aşa cum ştie ţăranul. Şi astfel morala creştină pe temeiul căreia se clădesc bucăţile scurte, adeseori cu aspect de schiţă uşoară, amestecate cu poveţe şi presărate cu cuvântul sf. Scripturi, va alunga multe ispite, cari se apropie cu otrava lor dulce de sufletul ostaşului, şi din al cetăţeanului de mai târziu. Căutând să facă educaţie soldatului, trece dincolo de anii şi zidurile de cazarmă. Cu drept cuvânt poate fi socotită o carte bună pentru popor.

Dorim ca părintele Dăncilă să-şi vadă cartea apărând în mai multe ediţii, de fiecare dată îmbogăţită cu material nou.

Gh. M.

*

O carte de actualitate a P. Sf. Episcop Grigorie al Aradului. Puterea adevărului şi a ideilor nicăiri nu este atât de pronunţată ca pe terenul religiunii. Multe suflete şi-au redobândit spontaneitatea şi încrederea numai privind lucrurile prin prizma religiunii creştine.

O dovadă reală pentru puterea şi răspândirea adevărului religios, găsim în lucrarea cea mai recentă a P. Sf. Episcop Grigorie al Aradului, cu titlul: «*Credinţa, Morala şi Neamul*».

Studiile şi cuvântările cuprinse în acest volum de 88 pagini sunt în legătură cu încercările filozofilor de a înfiinţa o morală laică, cu acţiunile pentru zidiri de biserici, mişcarea pentru recunoaşterea rolului religiunii în şcoli, şi altele.

Articolele despre activitatea misionară a Bisericii, Biblia pentru popor, Evanghelia şi Dreptul, Napoleon şi Religiunea, două Cuvântări la serbări naţionale şi câteva probleme sectare, sunt contribuţiuni reale pentru viaţa sufletească a neamului.

Cartea se poate procura dela Librăria Pavel Suru din Bucureşti şi Librăria Diecezană din Arad. Preţul 60 Lei, plus 12 Lei porto poştal.

Biblioteca Creştinului ortodox Nr. 60: **Lucrarea diavolească a Adventiştilor** de *Dr. Gh. Comşa*, Episcopul Aradului.

În numerii de până acum ai acestei biblioteci pe lângă expunerea pozitivă a doctrinei ortodoxe, s'a avut în vedere mai ales combaterea sectei baptiştilor. In Nr. 60 Părintele Episcop ne atrage atenţiunea asupra adventiştilor, cari nu sunt mai puţin periculoşi decât baptiştii. Broşura nu este o expunere amănunţită a doctrinei acestei secte, ci mai

ales arătarea vieţii conducătorilor lor, protivnică moralei creştine, aşa cum o prezintă unul dintre aderenţii adventismului, Const. Ouatu. Broşura aceasta va fi un excelent mijloc preventiv faţă de secta adventiştilor, cari deşi nu sunt atât de numeroşi ca baptiştii, totuşi formează un mare pericol pentru Biserica noastră.

Preţul broşurei Lei 5, plus 12 Lei. Se poate comanda dela Librăria Diecezană din Arad.

„O mie de pilde pentru viaţa creştină", este cea mai nouă lucrare a P. Sf. S. Episcopului Aradului, *Dr. Grigorie Gh. Comşa,* scrisă în colaborare cu profesorii dela Academia teologică din Arad: *Dr. Nicolae Popoviciu* şi *Dr. Gheorghe Popoviciu.* Cele o mie de pilde sunt luate din viaţa personalităţilor celor mai cunoscute ale Istoriei universale, din Istoria creştinismului, din Istoria naţională şi din viaţa de toate zilele. Fiind aranjate *în mod alfabetic, după materiile* despre care tratează cartea, se pot utiliza cu cea mai mare uşurinţă. Celce doreşte să ilustreze teoria prin realitate, prin exemple luate din viaţă, nu este nevoit să-şi piardă timpul cu căutarea lor, căci lucrarea prezentă îi oferă imediat materialul necesar. Astfel preoţii predicatori, profesorii, învăţătorii şi conferenţiarii au câştigat în cartea aceasta un ajutor de nepreţuit. Cuprinde 415 pag. Pretul 200 Lei. Se poate comanda la Librăria Diecezană în Arad, la Librăria Pavel Suru în Bucureşti, precum şi la alte librării dela centrele eparhiale. ***

*

Ion Colan, **Viaţa şi opera lui Ioan Barac.** [Academia Română Memoriile Secţiunii Literare. Seria III. Tomul IV. Mem. I].

Cine n'a auzit s'au cine n'a cetit prea frumoasa istorie a lui Arghir şi a Elenei, păţaniile hazlii ale lui Til Buhoglindă, ale celor trei fraţi gheboşi, ori minunata tragedie a uriaşului Samson?

Aceste cărţi, care formează lectura predilectă a maselor poporului nostru, au fost întocmite de modestul învăţător I. Barac dela Braşov în primele decenii ale sec. al XX-lea. La începutul apariţiei lor — când literatura noastră cultă era aşa de modestă — ele au fost cetite cu multă plăcere de orice Român ştiutor de carte, iar azi ele contribue în mare măsură la cultivarea gustului pentru cetit al poporului nostru de rând.

Dar, afară de scrierile tipărite, studiul sintetic al dlui I. Colan mai scoate la iveală încă o seamă de lucrări care au rămas dela I. Barac în manuscrise şi de cari nicicând nu ne-am fi dat seama. Iată câteva din ele: Constantina,

Cartigam, Regelui dela Portugalia, Mirele cel umblat și procopsit, Hamlet, La miezul nopții, Adelaida, Atala etc.

Asupra celor mai multe scrieri ale lui Barac găsim în acest studiu cercetări, caracterizări și dări de seamă amănunțite. Dacă în sine scrierile lui I. Barac nu prezintă o deosebită importanță fiind în majoritate prelucrări, ele își păstrează o netăgăduită valoare istorică.

I. Barac e pus în adevărata sa lumină. „Versificator dibaciu, poet pe alocuri și *popularizator consacrat*". Acest scriitor care a muncit din prisosul dragostii de neam și de limbă merită un loc de cinste în istoria liter. rom.

E concluzia la care ajunge, în chip logic dl I. Colan.

O. Dragoș.

CRONICĂ.

EXTERNĂ

Mișcarea ecumenică. Intre evenimentele de o importanță covârșitoare ale istoriei bisericești universale contemporane, trebue socotită, fără îndoială, și mișcarea cunoscută îndeobște sub numele de „unionistă" sau „ecumenică". Toți ceice poartă în suflet porunca cea mare a iubirii creștine, au început opera grea a apropierii dintre bisericile desbinate. Și toți aceștia cred, că binecuvântarea divină va întrema, va promova și va duce — cât de târziu — la bun sfârșit lucrarea începută. E vorba doară de „închipuirea din nou" a acelei unități, pe care a implorat-o Mântuitorul în rugăciunea arhierească, prin cuvintele: „Părinte sfinte, păzește-i pe dânșii întru numele Tău pe cari ai dat Mie, ca *să fie una,* precum și noi" [Ioan 17, 11].

Una din precondițiunile indispensabile ale efectivei apropieri este cunoașterea reciprocă. In slujba grabnicei înfăptuiri și promovări a acestei cunoașteri, și-au angajat puterile mai mulți dintre protagoniștii mișcării ecumenice. In fruntea lor stă prof. de simbolică dela facultatea teologică din Berlin, *Caius Fabritius.* După o pregătire de 8 ani [din 1921—azi], numitul profesor a început — în colaborare cu o mulțime de specialiști, redactarea unei colecțiuni întitulate «*Corpus Confessionum*», care dă mărturie despre *credința, organizația și cultul* tuturor bisericilor și comunităților creștine. Printre colaboratorii responsabili figurează: *Alfred Ernest Garvie,* directorul dela Hackney and New College din London, *Dr. Germanos,* arhiepiscopul Thyatirelor, *Arthur C. Headlam,* episcop de Gloucester, *Adolf Keller,* secretarul asociației bisericești din Elveția, *Charles S. Macfarland,* secretar general la Federal Council

of the Churches of Christ din America şi *Dr. Nathan Söderblom*, arhiepiscop de Upsala.

Lucrarea întreagă va avea 24 de secţiuni. Titlul singuraticilor secţiuni este următorul: 1. Temeliile ecumenice. 2. Bisericile ortodoxe ale Răsăritului. 3. Bisericile schismatice ale răsăritului. 4. Grupările separatiste ruseşti. 5. Biserica romano-catolică. 6. Catolicismul vechiu şi modernismul. 7. Lutheranismul german. 8. Creştinismul german reformat. 9. Bisericile libere evangelice-germane. 10. Mişcările de mântuire germane. 11. Renaşterea germană. Direcţiuni teologice şi mişcări filosofice-umanitare. 12. Bisericile evangelice din Elveţia. 13. Bisericile evangelice din Ţările de jos. 14. Bisericile evangelice din Europa sud-vestică. 15. Bisericile evangelice în Europa nordică. 16. Bisericile evangelice ale Europei răsăritene. 17. Anglicanismul. 18. Presbiterianismul. 19. Comunităţi de inspiraţie engleze. 20. Comunităţi de evangelizare engleze. 21. Biblicismul englez. 22. Chiliasmul englez. 23. Raţionalismul şi ocultismul englez. 24. Bisericile evangelice în afară de Europa.

De toate vor apărea 80 de fascicole. Până acum au apărut 7, à 7 mărci. Primele 3 fascicole cuprind secţiunea 20, iar celelalte 5 secţiunea 10. Se pare că singuraticele secţiuni vor apare pe măsura în care sunt gata. Se crede, că în decurs de 10 ani, opera aceasta grandioasă, va fi dusă la capăt.

Toate textele originale [b. o. greceşti, engleze, suedeze etc.], vor avea şi o traducere germană paralelă.

Mă simt dispensat de a mai sublinia marea importanţă, pe care o are opera aceasta, pentru dogmatistul, canonistul şi liturgistul, care voeşte să facă studii comparative documentate şi mai adânci.

Corpus Confessionum este o lucrare, care nu poate lipsi din nici una din bibliotecile facultăţilor, academiilor şi seminariilor noastre teologice.

N. Popoviciu.

*

Criza spirituală a veacului nostru. Nicolae Berdjajev, unul dintre spiritele conducătoare ale renaşterii religioase ruseşti, în primăvară a fost la Praga undea ţinut o serie de conferinţe tratând despre: Religie şi comunism; Religie şi Socialism etc. Cu aceasta ocazie, marele teolog al veacului nostru şi-a expus în linii generale principiile concepţiei sale religioase la *socialismul creştinesc*. Nicolae Berdjajev a spus următoarele:

Raportul între creştinism şi socialism este extrem de complicat. Socialismul, ca o concepţie de viaţă stă pe de

o parte în contrazicere categorică cu creştinismul. Indeosebi materialismul şi fătul său marxismul cu ideia fundamentală a luptei de clasă sunt nişte antipozi ai creştinismului. La aceasta se mai adaugă convingerea marxistă, că lumea poate fi mântuită cu simple mijloace externe de reorganizare, pe urmă ideia forţei brachiale, care în mod absolut este divergentă cu creştinismul.

Pe de altă parte însă creştinismul trebue să se ocupe cu o mai mare atenţie de problema adevărului social. Ba mai mult, tocmai fiindcă creştinismul a dat aşa puţină importanţă adevărului social — puterile ateiste au putut să-şi fortifice poziţiile lor. Pentru creştinism, de sine înţeles, şi problema socială este o problemă morală şi spirituală; ea se ocupă exclusiv cu raportul între om şi om. Pentru creştinism socialismul este identic cu creştinarea vieţii.

Creştinismul nu crede în posibilitatea unei societăţi desăvârşite. In faţa creştinismului aceasta ar însemna o biruinţă asupra păcatului strămoşesc. Insă creştinii trebue să nizuiască într'acolo ca maşinăria vieţii să corespundă Duhului de adevăr şi de dragoste, căruia i se opune societatea capitalistă în forma în care ea s'a desvoltat în veacul al XIX-lea şi la începutul veacului al XX-lea.

Din punct de vedere tehnic aceasta ar însemna o schimbare a societăţii în sensul, ca în locul luptei individuale şi a concurenţei să intre principiul cooperaţiei economice. Mai înainte de toate este importantă organizarea de societăţi muncitoreşti creştineşti şi extinderea influinţei creştineşti asupra întregei tinerimi [asociaţii studenţeşti creştineşti etc.]. Socialismul creştinesc în înţelesul nostru înseamnă mai înainte de toate o renaştere religioasă şi spirituală a societăţii.

Trăim într'un veac al crizei, care numai prin mijloace creştineşti poate fi rezolvată. In tineretul de azi se şi ivesc semnele unei transformări a valorilor.

Dar să vorbim ceva şi despre tendinţa de o apropiere a tuturor confesiunilor creştine, care este absolut necesară pentru o înţelegere reciprocă şi pentru formarea unei comunităţi mai intime. Eu însă iau o atitudine negativă faţă de un creştinism interconfesional. Ca creştin ortodox adevărul cel mai înalt îl aflu în credinţa ortodoxă. Insă cred, că creştini de diferite confesiuni, rămânând în sânul bisericilor, trebue să stea în o legătură oarecare într'olaltă. Adecă: nu este vorba de o împreunare a tuturor confesiunilor, ci de o împreunare a creştinilor. Mişcarea protestantă de ecumenicitate [congresul din Stockholm], tendinţele unioniste ale catolicismului [Velehrad] merită toată atenţia. Biserica ortodoxă-rusească a început o vie schim-

bare de păreri cu catolicismul și eu sunt de părerea, că rușii emigrați au datorința sfântă să informeze lumea catolică asupra esenței creștinismului ortodox.

Eu am părăsit socialismul primordial (la început eram social-democrat însă cu o concepție antimaterialistă) la începutul acestui secol. Când almanahul „Vechi" a fost supus unei critice severe înclinările intelectualilor ruși, cari au căzut în ghiarele materialismului, am fost și eu între ei și cu mine împreună o serie întreagă de filosofi tineri, cari mai mult sau mai puțin stăteau sub influința lui Vladimir Solovjev și Dostoievschi. De atunci m'am apropiat de filosoful religios Bulgacov, care s'a făcut preot.

Noi trăim o criză a spiritului european. Epoca veche apune și aproape pe neobservate se începe una nouă. („Un nou ev mediu" am numit eu această epocă). Spenglerianismul de mult a fost luat pe dinainte de cugetători ruși chiar înainte de a-și fi primit formularea sa în opera filosofului german. Și creștinismul intră în aceasta nouă epocă; el trebue să scoată puteri nouă din adevărurile vecinice. Este incontestabil că și forțele anticreștinești sunt puternice, dar împotriva acestor puteri trebue să se ridice cutropitoare reacțiunea creștinismului întărit.

In Paris am întemeiat o academie de filosofie religioasă și scoatem o revistă de filosofie religioasă „Put" („Calea") în jurul căreia se grupează o serie întreagă de învățați proeminenți. Numesc numai pe colaboratorii mei cei mai apropiați, la cari, ca redactor al revistei mă pot adresa oricând, anume: S. Bulgakov, profesorii Vyseslavcev Frank, filosofii Fedotov, Vladimir Iljin etc. Avem și o tipografie condusă de ruși „Ymca-Press", unde apar opuri de filosofie religioasă în limba rusească.

Sunt fericit, că pot să-mi îndrept ochii spre un număr considerabil de tineri însuflețiți, cari vor adânci ideile generațiilor vechi și le vor realiza în viață.

(„Prager Presse") Trad. de *Dr. N. Terchilă.*

*

N. N. Glubocovschi — patru decenii de muncă științifică. Anul acesta se împlinesc patru decenii de când profesorul Nicolae Nicanorovici Glubocovschi și-a început activitatea științifică. E un jubileu deosebit de important. Lumea științifică ortodoxă îl sărbătorește cu toată cuviința. Și cu drept cuvânt, căci profesorul Glubocovschi este astăzi decanul teologiei ortodoxe. Născut în 6 Decemvrie 1863, la vârsta de 25 de ani este bursierul Academiei duhovnicești din Moscova, iar la un an după terminarea înaltei școli de teologie ortodoxă tinărul teolog își ia titlul de

magistru cu monumentala sa lucrare istorică „Fericitul Teodorit, episcopul al Cirului". Harnak spune că această lucrare este una dintre cele mai bune monografii ce s'au scris vr'odată.

Iată pentruce când a fost — vorba de Glubocovschi și Academia duhovnicească s'a văzut constrâns să rupă cu tradiția de a-și alege profesorii din proprii săi ucenici. Și l-a chemat la catedră pe sărbătoritul nostru de astăzi.

Prodigioasa activitate științifică-bisericească pe care a desvoltat-o Glubocovschi i-au asigurat o ascensiune dintre cele mai strălucite. Căci bibliografia teologică numără vr'o șaisprezece lucrări mari ale eruditului teolog rus. Noi amintim dintre ele cel puțin câteva: „Esența și originea Evangheliei Sf. Apostol Pavel" [în trei volume], „Evanghelia sf. Apostol Pavel despre libertate", „Esența ortodoxiei" [tradusă, fragmentar, și în „Rev. Teolog." 1924] sub conducerea lui au apărut și mai multe volume din „Enciclopedia ortodoxă". Astăzi are gata în manuscris lucrarea „Biserica rusă după revoluție".

A publicat o mulțime de articole și studiu prin diferite reviste rusești și străine. Astăzi colaborează mai mult la reviste englezești.

Revoluția rusă l-a pus și pe el pe drumul pribegiei. A fost profesor la Praga, Upsala, Belgrad, iar astăzi ocupă o catedră la Facultatea de teologie din Sofia.

Dată fiind autoritatea deosebită a profesorului Glubocovschi, el e învitat la toate congresele mari bisericești. Deosebit de binecuvântată este activitatea ce-o desfășoară el la congresele pentru reunirea bisericilor.

Omul de o rară erudiție e dublat în Glubocovschi cu omul de o bunătate și delicatețâ și modestie tot așa de excepțională.

Aceste însușiri, vrednice de sf. Părinți, cuceresc îndeosebi tineretul. Glubocovschi este mai ales un mare prietin și părinte al studenților. Aceștia îl numesc „Moșul".

La unison cu restul lumii ortodoxe, și de altă lege, care sărbătorește astăzi pe profesorul Glubocovschi, îi trimitem și noi sărbătoritului entuziastele noastre urări de bine, rugând pe Dumnezeu să-i lungească viața și să-i mângăie bătrânețele — spre slava Bisericii lui Hristos.

Diac. **I. Circov.**

Note și informații.

Anul viitor revista noastră împlinește douăzeci de ani de existență. In Ianuarie 1930 vom scoate un număr festiv al revistei. Anunțăm acest lucru de pe acum, rugând pe stimații noștri colaboratori să-și trimită de cu vreme manuscrisele lor pentru acest număr.

*

Cu toată atitudinea de protestare demnă și energică a Sf. Sinod și a obștii drept credincioase — parlamentul român a ratificat Concordatul cu Vaticanul. Incheierea acestui pact anticonstituțional și în vădită contradicție cu interesele neamului se datorește opcității politice a celor trei partide cari au guverrat țara după unire: liberal, al poporului și național-țărănist. Dar, îndeosebi, el este opera celor trei miniștri de culte A. Lapedatu, V. Goldiș și A. Vlad — toți trei ardeleni. I. Lapedatu a tratat, V. Goldiș a semnat și A. Vlad a ratificat. De ce vor fi ținut acești trei miniștri ardeleni să-și aibă fiecare partea sa la un lucru atât de rău!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Odată încheiat concordatul, politicianii noștri credeau că clerul și poporul o să treacă la ordinea zilei. Agitația de protestare împotriva concordatului însă continuă. Și bine fac. Căci clerul și poporul dreptcredincios nici odată nu va înceta să lupte împotriva unui asemenea act care fiind anticonstituțional și antinațional lezează interesele neamului și ale Bisericii lui dominante.

In semn de protestare în unele biserici s'au tras clopotele și s'au ținut cuvântări. Pentru care pricină guvernul actual s'a burzuluit foarte. Și a întrodus în legea cultelor paragrafi cari prevăd sanțiuni speciale pentru preoții cari se vor mai deda la asemenea protestări.

Prin aceste măsuri guvernul și-a dat odată mai mult cartea de vizită a culoritului său confesional.

In lupta pascală n'a dat concurs Sf. Sinod, pentruca sf. Paști să se sărbeze la data fixată oficial. Ci guvernul a dat cu totul altceva: frâu liber tuturor agitatorilor, școalelor și armatei, să serbeze când va vrea. Guvernul avea o singură datorie, să respecte, măcar în cadrele instituțiilor de stat, hotărârea sinodală. N'a făcut-o.

Dar încă ceva. Când se desbătea în parlament legea cultelor. Uniții făceau procesiuni cu prapori. Tămbălău mare foarte. Ca 'n vremi de răzmiriță. Părea că e sfârșitul lumii. Și totuși actualii guvernanți — atunci în opoziție — nu și-au ieșit de loc din fire și n'au cerut sancțiuni

pentru ceice tulburau liniştea ţării prin aşa de gălăgioasele procesiuni, în cari — mi se pare că s'a vărsat şi sânge. Fiindcă ceice protestau — fără dreptate — atunci, erau uniaţi. Astăzi însă protestează — cu toată dreptatea — sunt ortodocşi. Şi ei n'au dreptul nici să protesteże în România mare.

Ei bine, asta e prea mult!

Sf. Sinod e dator să protesteze el acum printr'un comunicat de presă. Iar la toamnă, când se va redeschide parlamentul ţării, să readucă această chestiune, pentru a o pune la punct, cu demnitate.

*

Spre orientare. Aducem la cunoştinţa cititorilor noştri că aproape toate cărţile tăiate la răbojul „mişcării literare" din „Revista Teologică" se găsesc de vânzare la „Librăria arhidiecezană" din Sibiu.

*

Viitorul număr al „Revistei Teologice" va apărea la sfârşitul lunei Septemvrie.

*

Discutând în ziarul „Curentul" din 1 Iulie a. c. problema reorganizării învăţământului teologic, dl Nichifor Crainic îşi exprimă temerea, că prin generalizarea academiilor teologice, sub controlul exclusiv al bisericii, mai curând sau mai târziu s'ar desfiinţa facultăţile de teologie cari funcţionează în cadrul universităţii, iar aceasta ar fi un rău în primul rând pentru prestigiul bisericii.

Tendinţa de laicizare a universităţii e îndeobşte cunoscută. Facultatea de teologie este chemată să stânjenească această tendinţă păgubitoare pentru biserică şi stat deopotrivă. Biserica nu trebue să se izoleze, ci dimpotrivă să caute toate căile posibile pentru o cât mai adâncă infiltrare a ei în toate instituţiile statului, pentru a duce acolo duhul ortodoxiei izbăvitoare şi al naţionalismului creştin

Toate acestea sunt lucruri adevărate.

Dar să fim înţeleşi: Biserica nici nu vrea să desfiinţeze facultăţile de teologie, ci vrea să-şi aibă o mai mare parte de control asupra gospodăririi lor duhovniceşti şi — în plus — vrea să-şi aibă şi ea şcoalele sale superioare, sub exclusiva sa conducere. Aşa e normal, fiindă aşa e canonic.

Dar înfiinţarea academiilor teologice o cer şi alte motive. Dintre cari cel dintâi şi cel mai puternic este acela că facultăţile de teologie de până acuma, în speţă cea din Bucureşti, nu şi-au prea împlinit chemarea, pe care aşa de frumos le-o precizează dl Nichifor Crainic. In loc să spo-

rească în universităţi atmosfera ortodoxiei noastre naţionale, au sucombat, sau sunt pe cale de a sucomba, ele înşi-le tendinţei de laicizare.

Primejdia e deci mai mare. Această dureroasă constatare n'o facem numai noi, ardelenii [ni s'ar lua în nume de rău!], ci au făcut-o de atâtea ori chiar fraţii noştri din vechiul regat.

Cu toate acestea biserica ortodoxă nu cere desfiinţarea facultăţilor de teologie, fiindcă ea crede în revenirea la adevărata lor misiune. Printr'un mai efectiv control al ierarhiei şi prin devotamentul înţelept al profesorilor şi al studenţilor.

In acelaş timp ea îşi va generaliza tipul de şcoală teologică superioară, sub exclusiva ei conducere. Repetăm: fiindcă aşa e normal.

Şi apoi credinţa, că academiile teologice, cu internatele lor, ar fi nişte cazărmi sau mănăstiri în cari studenţii sunt complect izolaţi de restul lumii, este o legendă acreditată de un profesor universitar care habar nu are de organizaţia acestor academii.

Nu e deci nici un motiv de îngrijorare. *Neculce.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOGRAFIE.

Cărţi:

— Anuarul Academiei teologice din Sibiu pe anul 1928—1929, publicat de Nicolae Colan, rector. Sibiu 1929. Pag. 111.

— Anuarul Liceului ortodox român „Andrei Şaguna" din Braşov pe anii 1923—24, 1924—25, 1925—26, 1926—27, 1927—28, publicat de Dr. Iosif Blaga, protopopul Braşovului, dir. pens. şi Ioan Moşoiu, director. Pag. 223 + 16.

— Influenţe româneşti în poezia şi folclorul ung., de I. U. Soricu. Sibiu, „Dacia Traiană" 1929. Pag. 52. Lei 40.

— Convertirea sf. apostol Pavel, de Sofron Vlad. [Biblioteca cercurilor religioase Nr. 1]. Bucureşti, Tip. Cărţilor bis. 1929. Pag. 23. Lei 10.

— Epoca Fericitului Augustin, de D. Fecioru. [Biblioteca Cercurilor religioase Nr. 2]. Bucureşti. Tip. Cărţilor bis. 1929. Pag. 19. Lei 10.

— *Lupta cea bună* [fostă „Vino şi vezi"] organ al asociaţiei preoţilor musceleni. [An. III, Nr. 5 Maiu, Clung].

— Paraf Javal, Tabagismul şi alcoolismul, în româneşte de P. Muşoiu [Bibl. Revistei Ideii], Bucureşti 1929. Pag. 44. Lei 20.